

9.2 Bachelorrapport

Evelien Haristan, Vilmar van Oosterwijk

Saxion Enschede

20-5-2016

9.2 Bachelorrapport

Studenten:	Evelien Haristan, 313409 Vilmar van Oosterwijk, 333447
Klas:	EMM4VL
Leerpakket:	9.2
Vak:	Bachelorrapport
Toetscode:	T.AMM.37555
Docent:	Helma Hendriks
Opdrachtgever:	Lectoraat Community Care & Youth
Contactpersonen:	Nicole Ketelaar Ines Schell – Kiehl
Uitvoering onderzoek:	Aveleijn
Contactpersoon Aveleijn:	Sander Grondman
Studieloopbaanbegeleider:	Jillis Kors

Academie Mens en Maatschappij

Saxion, Enschede

20 mei 2016

Voorwoord

Naar aanleiding van leerpakket 9.2 hebben wij dit bachelorrapport geschreven. Dit onderzoek zal gaan over cyberpesten met betrekking tot de doelgroep licht verstandelijk beperkten. Dit onderzoek wordt in opdracht van het Lectoraat Community Care & Youth te Enschede uitgevoerd bij Twentse zorgorganisatie Aveleijn.

Het afstudeeronderzoek is uitsluitend onderdeel van de opleiding Maatschappelijk Werk & Dienstverlening aan het Saxion Hogeschool te Enschede.

Het onderwerp 'pesten' is een maatschappelijk probleem wat ons beide aangrijpt en waar wij iets mee hebben. Hier zouden wij graag iets in willen betekenen om dit te stoppen/terug te dringen. Daarnaast is de doelgroep 'jongeren met een licht verstandelijke beperking' een doelgroep waar wij allebei affiniteit mee hebben. Dit zijn onze persoonlijke beweeg redenen geweest om voor dit onderwerp voor het onderzoek te kiezen.

Voordat Aveleijn in beeld was om ons onderzoek uit te voeren, was er sprake van een lange periode aan communiceren met andere onderzoekspopulaties. Gedurende een lange tijd hadden wij contact met een andere organisatie waar wij ons onderzoek konden uitvoeren, maar door een gebrekkige manier van communiceren van hun kant en het feit dat zij hun eigen agenda hanteerden. Deze organisatie wilde namelijk pas op 17 mei de eerste kennismaking hebben, om vervolgens dan pas de enquêtes te gaan plannen. Er ontstond een overmacht situatie waardoor wij gedwongen werden om een keuze te maken tussen bewust kiezen om later af te studeren of het zoeken naar een andere organisatie waar wij ons onderzoek konden doen. Uiteindelijk hebben wij gekozen voor het tweede. Dit was namelijk noodzakelijk voor ons als wij in juli willen afstuderen. Dit zou niet mogelijk zijn geweest wanneer wij alsnog met deze betreffende organisatie in zee gingen. Wij stonden daarom voor de zware taak om in afzienbare tijd een nieuwe onderzoekspopulatie te vinden, het onderzoek uit te voeren en het bachelorrapport te schrijven. Uiteindelijk zijn wij bij Aveleijn terecht gekomen. Zij stonden open voor het onderzoek en hier kregen wij de mogelijkheid om meteen aan de slag te gaan. Wij willen daarom de organisatie van Aveleijn ontzettend bedanken voor hun flexibiliteit en het feit dat zij ons de mogelijkheid hebben gegeven om ons onderzoek uit te kunnen voeren, waardoor wij een nieuwe kans hebben gekregen als studenten om te afstuderen in juli.

Daarnaast willen wij graag onderzoeksdocente Helma Hendriks en opdrachtgevers Nicole Ketelaar en Ines Schell – Kiehl bedanken voor hun steun, behulpzaamheid en meedenkendheid rondom het opstellen van het bachelorrapport. Met name in de periode waarin onze onderzoekspopulatie weg viel, hebben zij ons goed geadviseerd en geholpen met het maken van beslissingen.

Wij wensen u veel leesplezier!

Enschede, 20 mei 2016

Evelien Haristan & Vilmar van Oosterwijk

Inhoudsopgave

9.2 Bachelorrapport	2
Voorwoord	3
Samenvatting.....	6
1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding.....	7
1.2 Doelstelling.....	8
1.2.1 Korte termijn doelstelling.....	9
1.2.2 Lange termijn doelstelling	9
1.3 Vraagstelling	9
1.3.1 De onderzoeksvraag	9
1.3.2 Deelvragen.....	9
1.4 Leeswijzer	10
2. Theoretische kader	11
2.1 Definities.....	11
2.2 Avelijn	11
2.3 Theoretische deelvragen	12
2.3.1 Wat wordt er onder cyberpesten verstaan?	12
2.3.2 Welke factoren zorgen ervoor dat mensen met een licht verstandelijke beperking een kwetsbare doelgroep vormen om slachtoffer of dader van cyberpesten te worden?	13
2.3.3 Welke bestaande preventie programma's en interventies zijn er tegen cyberpesten met betrekking tot licht verstandelijk beperkten?	15
3. Methode van het onderzoek.....	17
3.1 onderzoeksmethode	17
3.2 Onderzoeksvorm	17
3.3 Onderzoeksinstrument.....	18
3.4 Populatie.....	18
3.5 Dataverzamlingsproces	19
3.6 Data analyse	19
3.7 Validiteit en betrouwbaarheid	20
3.8 Ethische overwegingen	21
4. Resultaten.....	22
4.1 Resultaten algemeen.....	22

4.2 Kennis van het internet en cyberpesten	24
4.3 Ervaring met internetten en cyberpesten	27
4.4 Behoeftes met betrekking tot veilig internetten	31
4.5 Behoeftes met betrekking tot cyberpesten	32
5. Conclusie	34
5.1 Conclusie hoofd- en deelvragen	34
5.1.1 Wat is de kennis van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn over het internet en cyberpesten?	34
5.1.2 Wat is de ervaring van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn met hun eigen internet gebruik en cyberpesten?	35
5.1.3 Waar hebben mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn behoefte aan als het aankomt op veilig internetten?	36
5.1.4 Waar hebben mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn behoefte aan ten aanzien van cyberpesten?	36
5.1.5 Wat is de kennis en ervaring van mensen met een licht verstandelijke beperking in de leeftijd tot en met dertig jaar bij Aveleijn ten aanzien van cyberpesten?	37
5.2 Aanbevelingen	37
5.3 Sterkte en zwakte analyse	38
5.4 Discussie	39
Bijlage 1: De enquête	44
Bijlage 2: Modelovereenkomst onderzoeksopdracht	55
Bijlage 3: Evaluatieformulier opdrachtgever onderzoek	59

Samenvatting

Dit bachelorrapport doet onderzoek naar de kennis en ervaring van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn ten aanzien van cyberpesten. Vanwege het internet is er namelijk een nieuw platform ontstaan om mensen lastig te vallen, te beledigen en te bedreigen. Doordat er nog weinig preventieve maatregelen zijn ontwikkeld, maakt dit cyberpesten een maatschappelijk probleem. Het onderzoek is een onderdeel van een groter onderzoek dat als lange termijn doel heeft om een methodiek te ontwikkelen om cyberpesten te kunnen stoppen en voorkomen.

Het onderzoek is een kwantitatief onderzoek wat is uitgevoerd bij de locaties Het Amaliahof en de Hat in Denekamp van de organisatie Aveleijn. Dit zijn locaties waarbij cliënten 24 uur worden begeleid. Twaalf respondenten hebben een begeleide enquête ingevuld met vragen over hun persoonlijke ervaringen en kennis over het internet en cyberpesten.

In dit onderzoek worden conclusies getrokken over de kennis van de onderzoekspopulatie. Uit de resultaten blijkt dat de respondenten over onvoldoende kennis beschikken over het internet en social media om zelfstandig op het internet te zitten zonder risico te lopen. Daarnaast wordt er geconcludeerd dat de respondenten niet structureel te maken hebben met cyberpesten. In de gevallen waarin dit wel zo was, gebeurde dit via Whatsapp en Facebook. Het is opvallend dat zij vrijwel allemaal aangeven baat te hebben bij de begeleiders van Aveleijn in de ondersteuning van het internet gebruik.

In dit onderzoek worden er drie aanbevelingen gedaan, gericht naar Aveleijn en de opdrachtgever van het onderzoek, namelijk het Lectoraat Community Care & Youth. De eerste aanbeveling voor Aveleijn is dat de kennis van de doelgroep ten aanzien van internet en cyberpesten moet worden versterkt. Hierbij is het belangrijk dat er niet gewacht wordt met het verstrekken van kennis totdat er iets is gebeurd, maar dat dit preventief gebeurt. De tweede aanbeveling is dat de begeleiders van Aveleijn de verantwoordelijkheid dragen voor het informeren van de cliënten van Aveleijn over het veilig internetten en cyberpesten. De begeleiders van Aveleijn zullen hierin samen moeten werken om één heldere visie te creëren. Tenslotte wordt het Lectoraat Community Care & Youth aanbevolen om het onderzoek voort te zetten op een groter schaal om een betere weerspiegeling te kunnen geven van de kennis en ervaring van de onderzoekspopulatie.

1. Inleiding

In hoofdstuk 1 is de opzet van het onderzoek geschreven. Door middel van een aanleiding is het probleem en de relevantie van het onderzoek beschreven. Vervolgens zijn er aan de hand van de onderzoeksvraag deelvragen opgesteld die het onderzoek moeten ondersteunen. Tenslotte staat er in de leeswijzer beschreven hoe de rest van het bachelorrapport is opgesteld.

1.1 Aanleiding

Het gebruik van smartphones en sociale media is niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Door de globalisering en digitalisering die de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden heeft maar liefst 96% van de huishoudens in Nederland toegang tot het internet (Van Deursen & Van Dijk, 2012). Ruim 80% van de Nederlanders bezit een Smartphone. Het bezitten van een eigen smartphone begint al op vroege leeftijd, want met name bij de jongeren is het aantal smartphone bezitters in vijf jaar tijd enorm gestegen. Waar in 2007 nog 21% van de 12- tot 18 jarigen een mobiele telefoon met internet toegang had, heeft maar liefst 86% van dezelfde leeftijdsgroep dit in 2012 (CBS, 2012). Vrijwel iedereen heeft onbeperkt toegang tot de kennis die op het internet staat. Gemiddeld besteden Nederlanders dagelijks bijna drie en een half uur aan media. Kijkend naar het mediagebruik van Nederlanders in combinatie met andere activiteiten als autorijden, werken en koken, wordt er dagelijks ruim acht en een half uur aan media besteed (Marketingfacts, 2014). Dit heeft veel positieve gevolgen zoals het onderhouden van sociale contacten, de entertainment waarde, de toegang tot kennis en de bijdrage aan het 'Flynn-effect', dat stelt dat mensen door de jaren heen gemiddeld gezien een steeds hoger IQ krijgen (Baxendale, 2010). Helaas kent deze toegang tot het internet veel negatieve ervaringen bij mensen. Zo is 'cyberpesten' een steeds vaker voorkomend probleem. Cyberpesten kan worden gedefinieerd als het slachtoffer gedurende een langere tijd herhaaldelijk op negatieve manier wordt bejegend via het internet door één of meerdere personen. Hierbij staat de intentie, herhaling en het uit balans zijn van de machtsverhoudingen centraal (Naruskov, Luik, Nocentini, & Menesini, 2012). Doordat jongeren steeds vaker en op eerdere leeftijd in het bezit komen van een smartphone, komt de verantwoordelijkheid van het omgaan met een smartphone vaak bij de ouders te liggen. Vaak hebben de ouders zelf weinig verstand van de online mogelijkheden, waardoor jongeren vaak niet leren hoe zij er mee moeten omgaan. Hierdoor komt cyberpesten met steeds meer regelmaat voor en is het lastig voor ouders, docenten en omstanders om te kunnen signaleren. Het cyberpesten en de gevolgen hiervan kunnen zich op latere leeftijd blijven voortzetten. Mensen hebben een platform gevonden waarin het pesten een nieuwe dimensie krijgt en waar slachtoffers zelfs thuis niet van veilig zijn.

Jongeren zijn in de fase van 12 tot 21 bezig met het opzoeken van de grenzen en gaan hier vaak overheen door het uitlokken van negatieve reacties bij anderen. Dit roekeloze gedrag vertonen zij zowel off- als online (Valkenburg, 2014). Steeds vaker komt er in het nieuws berichtgeving over slachtoffers van cyberpesten. Zo waren er begin dit jaar incidenten in Tilburg waarbij er seksueel getinte foto's van minderjarige meisjes werden rondgestuurd op een VMBO school (Algemeen Dagblad, 2016) en in Neede waar leerlingen van het Assink Lyceum werden geschorst vanwege beledigende berichten op social network sites met valse accounts (De Stentor, 2016). Helaas blijft het hier niet bij, er zijn steeds meer gevallen waarin de gevolgen van cyberpesten fatale consequenties hebben. Begin dit jaar pleegde een meisje op 14-jarige leeftijd zelfmoord, omdat zij op school en online werd gepest (Het Laatste Nieuws, 2016). Uit longitudinaal onderzoek blijkt dat kinderen die op jonge leeftijd worden gepest, op latere leeftijd grote kans hebben om te maken krijgen met

geïnternaliseerde problematieken zoals depressie, angst en teruggetrokkenheid. Daarnaast is er sprake van een verminderd zelfvertrouwen, slechtere school- en werkprestaties en een toename in suïcidale gedachten en zelfmoordpogingen (Lund, et al., 2009).

Met name onder de doelgroep van licht verstandelijk beperkten (LVB) komt cyberpesten veelvuldig voor. Onder LVB worden mensen met een IQ tussen de 55 en 70 bedoeld (De Beer, 2012). Uit onderzoek van Kennisnet(2014) blijkt dat maar liefst 80% van de huidige problemen met licht verstandelijk beperkte jongeren voortkomt uit hun sociale media gebruik. Dit heeft met name te maken, doordat licht verstandelijk beperkten vaak niet snappen wat zij lezen, zij weinig sociaal inzicht hebben en niet kunnen reflecteren op hun eigen gedrag. Tevens vinden zij het lastig om verbanden te kunnen leggen tussen oorzaak en gevolg. Daarnaast zijn andere internet criminelen, zoals bijvoorbeeld loverboys vaak opzoek naar deze kwetsbare doelgroep, omdat zij een makkelijker slachtoffer zijn vanwege hun naïviteit en impulsiviteit. Al deze facetten maken dat zij zowel veelvuldig dader als slachtoffer zijn als het aankomt op internet pesten (Kennisnet, 2014).

Er zijn meerdere onderzoeken geweest die hebben gekeken naar de relatie tussen pesten/cyberpesten en mensen met een licht verstandelijke beperking. Er wordt in deze onderzoeken gesteld dat mensen met een licht verstandelijke beperking een twee keer zo grote kans hebben om het slachtoffer te worden van pesten (Maag & Katsiyannis, 2012). Tevens kwam uit het onderzoek van Kennisnet (2014) naar voren dat hulpverleners, professionals en omstanders te weinig handvaten hebben om deze problematiek op te lossen. Er wordt aanbevolen om al in een vroegtijdig stadium jongeren te informeren over de gevaren van het internet, maar er is nog weinig bekend over hoe de jongeren met een licht verstandelijke beperking bereikt kunnen worden. Er zijn veel onderzoeken gedaan naar het ontwikkelen van methodes tegen het cyberpesten. Maar géén van hen dekt de hele lading of houdt rekening met verschillende doelgroepen, zoals bijvoorbeeld mensen met een licht verstandelijke beperking (Rose, Swearer, & Espelage, 2012). Daarnaast wordt er veel gediscussieerd over wie er verantwoordelijk is voor het cyberpesten. Uit onderzoek blijkt dat ouders vaak de school verantwoordelijk stellen, maar dat scholen zich minder tot niet verantwoordelijk voelen wanneer het pesten ver weg van school gebeurt, zoals bijvoorbeeld op het internet (Stauffer, Heath, Coyne, & Ferrin, 2012).

Er zijn in Nederland nog geen wetsartikelen die online pesten als een expliciet strafbaar feit stellen. In vele gevallen wordt daarom gebruikt gemaakt van bestaande artikelen uit het strafrechtelijke wetboek. Hierdoor krijgen daders vaak alsnog een taakstraf en/of geldboete. Scholen zijn sinds 1 augustus 2015 verplicht om een protocol en regels te hebben die het gebruik van mobiele telefoons onder de leerlingen in goede banen moet leiden (Stichting school & veiligheid).

Er is daarom behoefte aan maatregelen en meer informatie over de kennis en ervaringen van deze licht verstandelijk beperkten. Om deze reden is het lectoraat Community Care & Youth van het Saxion Enschede een onderzoek hier naar gestart om te achterhalen waar de behoeftes van de doelgroep liggen.

1.2 Doelstelling

Het onderzoek is onderdeel van een groter onderzoek, dat ervoor moet zorgen dat er een methode wordt ontwikkeld om het cyberpesten tegen te gaan, in het bijzonder voor mensen met een licht verstandelijke beperking. Dit onderzoek is bedoeld om te kijken naar de kennis en ervaringen over dit onderwerp bij mensen tot en met de dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn.

Uiteindelijk is het de bedoeling dat er aan de hand van de resultaten duidelijk wordt waar de behoeftes liggen van deze doelgroep met betrekking tot cyberpesten en hun internet gebruik.

1.2.1 Korte termijn doelstelling

De doelstelling voor de korte termijn is om erachter te komen wat de kennis en ervaring is van mensen tot en met de dertig jaar bij Aveleijn met betrekking tot cyberpesten en het internet gebruik om op die manier achter hun behoeftes te komen.

1.2.2 Lange termijn doelstelling

De doelstelling voor de lange termijn is dat deze resultaten voor vervolg onderzoeken worden gebruikt om er op die manier achter te komen wat er voor nodig is om cyberpesten te kunnen stoppen.

1.3 Vraagstelling

1.3.1 De onderzoeksvraag

Wat is de kennis en ervaring van mensen met een licht verstandelijke beperking in de leeftijd tot en met dertig jaar bij Aveleijn ten aanzien van cyberpesten?

1.3.2 Deelvragen

Theoretische deelvragen:

- Wat wordt er onder cyberpesten verstaan?
- Welke factoren zorgen ervoor dat mensen met een licht verstandelijke beperking tussen een kwetsbare doelgroep vormen om slachtoffer of dader van cyberpesten te worden?
- Welke bestaande preventie programma's en interventies zijn er tegen cyberpesten met betrekking tot licht verstandelijk beperkten?

Bij de theoretische deelvragen wordt er gebruik gemaakt van deskresearch. Dit houdt in dat er onderzoek wordt gedaan van achter het bureau. De kennis wordt intern opgezocht aan de hand van databronnen als wetenschappelijke literatuur, boeken, artikelen en nieuwsberichten (Migchelbrink, 2009).

Praktische deelvragen:

- Wat is de kennis van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn over het internet en cyberpesten?
- Wat is de ervaring van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn met hun eigen internet gebruik en cyberpesten?
- Waar hebben mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn behoefte aan als het aankomt op veilig internetten?
- Waar hebben mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn behoefte aan ten aanzien van cyberpesten?

De praktijk gerichte deelvragen richten zich op veldonderzoek. Dit houdt in dat de informatie wordt opgezocht in de praktijk in de vorm van bezoeken, observaties en ondervragingen binnen de sociale situaties van de mensen. Dit zal gebeuren aan de hand van een vragenlijst (Migchelbrink, 2009).

1.4 Leeswijzer

Het bachelorrapport bestaat uit verschillende hoofdstukken. In deze paragraaf staat de leeswijzer waarin deze hoofdstukken afzonderlijke worden toegelicht.

In hoofdstuk 1 is de inleiding van het onderzoek geschreven. Hierin staat beschreven waarom het onderzoek wordt gehouden en wat de relevantie van het onderzoek is. Dit wordt duidelijk gemaakt door middel van de aanleiding. Aan de hand van de onderzoeksvraag worden er vervolgens deelvragen opgesteld die het onderzoek moeten ondersteunen en vormgeven. Dit wordt in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk weergegeven in de visualisatie.

In hoofdstuk 2 staat het theoretische kader van het bachelor onderzoek beschreven. Hierin staan de theoretische deelvragen uitgewerkt en worden lastige begrippen uitgelegd. Tevens staat hier een beschrijving van de organisatie Aveleijn, waar het onderzoek zal worden uitgevoerd. De termen cyberpesten, licht verstandelijke beperking en preventiemaatregelen staan in dit hoofdstuk centraal.

In hoofdstuk 3 staat de methodiek van het onderzoek. Er wordt in dit hoofdstuk toegelicht wat voor type onderzoek het is, welke steekproef is gebruikt, wat de onderzoekspopulatie is, welke instrumenten gebruikt zijn om het onderzoek uit te voeren, de procedures die plaatsgevonden hebben, welke methode van gegevens analyseren is gebruikt, hoe het zit met de betrouwbaarheid en de validiteit en wat de ethische overwegingen zijn geweest.

In hoofdstuk 4 staan de resultaten van het onderzoek verwerkt. Hierin worden zowel de algemene resultaten toegelicht, als de resultaten op de praktische deelvragen.

In hoofdstuk 5 wordt tenslotte de conclusie van het onderzoek beschreven. Hierbij gaat het zowel om de hoofdvraag als om de theoretische en praktische deelvragen. Naar aanleiding van deze conclusie worden er aanbevelingen gedaan voor de opdrachtgever, voor wie wij het onderzoek doen en voor Aveleijn, waar wij het onderzoek hebben uitgevoerd. Tenslotte worden de sterktes en zwaktes van het onderzoek toegelicht en wordt er een discussie over het onderwerp cyberpesten met betrekking tot licht verstandelijk beperkten beschreven.

2. Theoretische kader

In hoofdstuk 2 wordt het theoretische kader van het onderzoeksplan toegelicht. Dit houdt in dat de theoretische deelvragen zijn uitgewerkt en er definities worden gegeven van mogelijk moeilijke begrippen.

2.1 Definities

Om meer duidelijkheid te verschaffen tijdens het lezen is er een lijst met definities opgesteld van woorden waarvan de betekenis mogelijk niet duidelijk is voor de lezer;

Cyberbullying: De Engelse benaming voor ‘digitaal pesten’, oftewel het pesten wat online op het internet plaatsvindt. In het Nederlands ook wel cyberpesten genoemd (Cyberpesten.be, n.d.)

Smartphone: Een mobiele telefoon met internet toegang. Vergelijkbaar met een hand computer en herkenbaar aan een touchscreen (Mediaplaats.nl, n.d.).

Web host: Een web host/website host is degene die het mogelijk maakt voor mensen om op die site te gaan. De website host beheert de site en zorgt voor het onderhoud van de webpagina's. Iedere site heeft zijn eigen web host (Techterms, n.d.).

2.2 Aveleijn

Aveleijn is een Twents zorgorganisatie die mensen met een (licht) verstandelijke beperking of een lage sociale redzaamheid helpt de volle rijkdom van het leven te ervaren. Aveleijn biedt zorg en ondersteuning aan ruim 2300 cliënten met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking. Bij Aveleijn werken ruim 1900 medewerkers en daarnaast 600 vrijwilligers. Cliënten kunnen bij Aveleijn onder andere terecht voor woonvoorziening, dagbesteding, ambulante dienstverlening, persoonlijke verzorging en verschillende therapievormen. De voorzieningen staan hoofdzakelijk in Midden-Twente en we breiden uit richting Noordoost-Twente (Aveleijn, 2016).

Als een non-profit organisatie richt Aveleijn zich op aanwezig talent, gaan uit van ieders eigen kracht en denkt in oplossingen. Aveleijn is er voor cliënten van alle leeftijden, die bij verschillende ontwikkelingsfasen in hun leven behoefte hebben aan (intensieve) ondersteuning. Kinderen, volwassenen en het gezin worden op alle leefdomen begeleidt en ondersteunt. Dat kan professionele begeleiding thuis zijn en binnen de eigen voorzieningen voor wonen en werken van Aveleijn. De verschillende voorzieningen, afdelingen en diensten versterken elkaar en benaderen zorgvragen in samenhang. Door echte samenwerking, met alle betrokkenen binnen en buiten Aveleijn, maken zij meedoen toegankelijk.

De kerntaak van Aveleijn is het faciliteren van leven vol betekenis voor mensen met een verstandelijke beperking of een lage sociale redzaamheid. Een leven waarin zij van betekenis zijn door een bijdrage vanuit volwaardig burgerschap. Zelfs een leven waarin zij betekenis ervaren door te genieten van alles wat het leven te bieden heeft. Eigen keuzes, eigen kracht en eigen mogelijkheden vormen daarbij de basis (Aveleijn, 2016).

Het onderzoek wordt op de locaties Amaliahof en Hat in Denekamp uitgevoerd.

2.3 Theoretische deelvragen

Om de relevantie van de onderzoeksvraag helder te maken, zijn er theoretische deelvragen opgesteld die meer informatie moeten geven over wat er in de literatuur al bekend is van het onderwerp. Daarnaast voorzien deze theoretische deelvragen het onderzoek van relevante informatie.

2.3.1 Wat wordt er onder cyberpesten verstaan?

Om duidelijk te maken over welk onderwerp het onderzoek gaat, is het noodzakelijk om de term 'cyberpesten' verder uit te lichten zodat er een afgebakend terrein is waar het onderzoek over gaat. Cyberpesten wordt namelijk met de dag bekender, doordat iedereen steeds meer tijd besteedt in de cyberomgeving. Cyberpesten vindt plaats wanneer een kind of jongere een ander kind of jongere kwelt, bedreigt, lastig valt, vernedert of in verlegenheid brengt door gebruik te maken van digitale platformen als Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat, WhatsApp, etc. Men spreekt over cyberpesten wanneer er aan beide kanten sprake is van jongeren. Zo gauw als er een volwassene erbij betrokken is spreekt men eerder over stalken of lastig vallen. Toch wordt de term cyberpesten tegenwoordig meer gebruikt bij volwassenen, doordat het niet meer iets is wat alleen onder kinderen en jongeren gebeurt. In het Engelse taalgebied spreekt men over cyberbullying en onderscheidt men het van cyberharassment of cyberstalking. Yang, S.Y & Stewart, R.(2012) geven in hun onderzoek aan dat pesten wordt gedefinieerd als een verzamelnaam van agressief gedrag. Ervaringen van pesten en het gedrag van een slachtoffer worden geassocieerd met psychopathologie, zoals depressie, angst en gedragsproblemen, bevindingen die opmerkelijk zijn (Yang, et al., 2012).

Niels Baas(2013) geeft in zijn onderzoek aan dat cyberpesten opzettelijk wordt gedaan om iemand (herhaaldelijk) schade toe te brengen met het gebruik van computers, mobiele telefoons of andere elektronische apparaten. Cyberpesten is gevaarlijker dan het traditionele pesten, doordat digitaal pesten een groot publiek kan bereiken, bijvoorbeeld een e-mail naar een hele school. Zo'n e-mail kan anoniem verstuurd worden en is niet gebonden aan iemand. Cyberpesten wordt in verband gebracht met een groot aantal gevolgen voor de gezondheid en gedragsproblemen. Onderzoek geeft aan dat cyberpesten een groter effect heeft op depressie en zelfmoordgedachten dan de traditionele offline pesten. Uit onderzoek blijkt dat cyberpesten mogelijk wordt gemaakt door de ruime en grote beschikbaarheid van digitale technologie. Doordat de digitalisering zich continu blijft ontwikkelen, zullen de platformen voor cyberpesten alleen maar groter worden (Baas, De Jong, & Drossaert, 2013).

Holmes & O'Loughlin(2012) geven in hun onderzoek aan dat cyberpesten mogelijk is vanwege de ruime en grote beschikbaarheid van digitale technologie. Innovaties blijven profileren, waardoor er steeds meer ruimte komt voor het cyberpesten (Holmes & O'Loughlin, 2012).

Op het internet zijn er zo veel verschillende mogelijkheden dat dit effect heeft op het cyberpesten. Er zijn namelijk diverse vormen van cyberpesten, namelijk;

- Denigreren: Het online neerhalen van mensen door hun reputaties kapot te maken door middel van roddels en geruchten;
- Flaming: Het uitlokken van een reactie door middel van het plaatsen of sturen van een provocerende reactie, afbeelding of video;
- Grooming: Digitaal kinderlokken. Dit gebeurt wanneer een volwassene contact zoekt met een kind over het internet;

- Hacken: Het zonder toestemming overnemen van iemands account en het plaatsen van negatieve berichten onder andermans naam;
- Het aannemen van een valse identiteit: De dader maakt een nep profiel online aan en kan daarmee anoniem slachtoffers cyberpesten;
- Outing: Het openbaar maken van iemands persoonlijke geheimen.
- Phishing: Frauderen over het internet;
- Sexting: het doorsturen van naaktfoto's en pornografisch materiaal;
- Stalken: het herhaaldelijk sturen van bedreigende en/of negatieve berichtje via het internet of smartphone. Deze berichtjes insinueren vaak dat het stalken over zal gaan naar fysieke dreiging;
- Uitsluiting: Een groep mensen pest online een specifiek slachtoffer en zorgt dat hij/zij zich buiten gesloten voelt (Notar, Padgett, & Roden, 2013).

Al deze verschillende aspecten samen vormen het cyberpesten en dit kan mogelijk een bedreiging zijn voor mensen die zich online begeven.

2.3.2 Welke factoren zorgen ervoor dat mensen met een licht verstandelijke beperking een kwetsbare doelgroep vormen om slachtoffer of dader van cyberpesten te worden?

Mensen met een licht verstandelijke beperking hebben een beperkt zelfvertrouwen en een laag zelfbeeld. Zij kunnen zich goed presenteren en zijn verbaal sterk wanneer zij aankloppen bij professionele hulpverlening. De beperking wordt daardoor niet altijd gezien, stellen gedragsdeskundigen. Een licht verstandelijk beperkte wordt daardoor te hoog ingeschat en kan overvraagd worden, wat kan zorgen voor een opstapeling van problemen (Zorg en Welzijn, 2016). Het is daarom belangrijk om te weten waarom nou juist zij een kwetsbare doelgroep vormen. Wanneer dit wordt verduidelijkt wordt de relevantie van het onderzoek beter zichtbaar. Naast een beneden gemiddeld IQ en een beperkt sociaal aanpassingsvermogen kan het hebben van een LVB betekenen dat er op andere leefgebieden beperkingen zijn. Yvette de Beer (2012) omschrijft dat deze beperkingen met elkaar samen hangen en op elkaar grijpen. Het werkgeheugen van LVB jeugdigen maakt een vertragende ontwikkeling door. Onder werkgeheugen wordt het gelijktijdig opslaan en bewerken van informatie verstaan. Door dit beperkte werkgeheugen zijn executieve functies bij LVB jeugdigen beperkt ontwikkeld. Executieve functies zijn het vermogen om dingen te organiseren, te focussen en impulsen onder controle te houden. Dit betekent dat LVB jeugdigen moeite hebben met het onthouden en verwerken van informatie. Zo kunnen zij hoofd- en bijzaken moeilijk van elkaar scheiden, hebben zij moeite met het eruit pakken van belangrijke informatie en hebben zij moeite met oorzaak-gevolg denken en met plannen. Het taalgebruik en taalbegrip blijft door dit beperkte werkgeheugen achter. Hierdoor begrijpen licht verstandelijke beperkten minder goed wat er gezegd wordt en wordt lezen bemoeilijkt. Wanneer iemand minder taal tot zijn beschikking heeft is het moeilijker om gevoelens verbaal uit te drukken. Mensen met een LVB uiten emoties dan vaak op een primaire manier en kunnen emoties minder goed beheersen. Daarnaast zijn de meta-cognitieve vaardigheden bij hun beperkt ontwikkeld. Metacognitie is de kennis over het eigen leerproces en deze kennis kunnen toepassen. Hierdoor hebben zij moeite met het terughalen van situaties die zijn voorgekomen om deze te analyseren en daarop te reflecteren. Het denken en de ervaringen van personen met een LVB blijven concreet gebonden en daardoor hebben zij problemen met abstract en hypothetisch denken. Ervaringen worden niet vanzelf gegeneraliseerd waardoor leerervaringen minder goed toegepast worden in andere vergelijkbare situaties. De emotionele ontwikkeling stagneert veelal op het niveau van een schoolkind. Emoties als verdriet,

liefde en haat zijn goed ontwikkeld, maar door de beperking in hun cognitief functioneren is het moeilijk om deze te kunnen definiëren. Als gevolg daarvan is het voor hun moeilijk om adequaat op hun emoties te reageren. Sociaal emotionele vaardigheden die pas op een latere leeftijd tot ontwikkeling komen zoals empathie, geweten en seksualiteit blijven achter en zijn bij hun zodoende minder goed ontwikkeld. Mensen met een LVB kunnen zich moeilijk voorstellen hoe een ander zich voelt en dit kan leiden tot onwenselijke reacties of gedragingen van hun. Het geweten van iemand met een LVB wordt niet geheel ontwikkeld, waardoor zij minder goed weten wat goed of fout is. Zij hebben, naast beperkingen in het geweten en empathische vermogen, door hun beperkte meta-cognitieve vaardigheden een gebrekkige zelfsturing. Dit houdt in dat zij hun eigen gedrag moeilijk kunnen sturen. Een combinatie van deze factoren leidt ertoe dat wat de jeugdige voelt, direct wordt omgezet in gedrag. Dit wordt omschreven als beperkte impulscontrole. Mensen met een LVB focussen meer op letterlijk gesproken en negatieve informatie en hebben minder assertieve oplossingsvaardigheden, waardoor zij een probleemsituatie vaker oplossen met agressief of juist passief gedrag. Doordat zij geen uiterlijke kenmerken hebben waaraan hun beperking te herkennen is worden zij vaak op een te hoog niveau ingeschat. De omgeving verwacht dan teveel van hun en dat kan leiden tot frustratie en faalervaringen (De Beer, 2012).

Mede door hun onvermogen adequaat op situaties te reageren (afwijkende sociale informatieverwerking) en overschatting door anderen en zichzelf, hebben personen met een licht verstandelijke beperking vaak negatieve ervaringen in het sociale verkeer, waardoor zij veelal een negatief zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen hebben. Negatieve sociale ervaringen spelen een rol bij het ontstaan van afwijkende sociale informatieverwerking. De wijze waarop iemand een sociale situatie interpreteert wordt immers bepaald door ervaringen uit het verleden. Er kan een vicieuze cirkel ontstaan waarin iemand met een licht verstandelijke beperking door problemen met sociale informatieverwerking ongepast gedrag vertoont, dat afwijkende reacties uit de omgeving oproept, die op hun beurt de afwijkingen in sociale informatieverwerking bij iemand met een LVB versterken. Dit kan leiden tot wederzijds onbegrip (Davidson, Smith, & Burns, 2013).

2.3.3 Welke bestaande preventie programma's en interventies zijn er tegen cyberpesten met betrekking tot licht verstandelijk beperkten?

Voor het onderzoek is het belangrijk om te weten welke interventies en methodes er al bestaan tegen het cyberpesten, met name als het gaat om cyberpesten met betrekking tot mensen met een licht verstandelijke beperking. Hier kan later in het onderzoek naar worden terug gegrepen.

In de strijd tegen pesten zijn er door de jaren heen al vele anti-pest campagnes en interventies ontwikkeld die het pesten moeten tegenhouden en/of stoppen. Omdat cyberpesten nog een relatief nieuw fenomeen is, zijn hier nog niet veel effectieve methodes voor ontwikkeld die het pesten op het internet een halt toebrengen. Dit heeft onder andere te maken met de bescherming van privacy en persoonsgegevens op het internet. Hierdoor kunnen mensen makkelijker anoniem blijven en is het dus lastig om in alle gevallen de daders te kunnen pakken. Er zijn manieren om de internet adressen te traceren, maar ook hier worden er naar mogelijkheden gezocht om dit te wissen of onzichtbaar te maken. Daarnaast zijn er bij het cyberpesten vaak geen getuigen of bijstanders in de buurt wanneer het gebeurd die kunnen ingrijpen. Het is daarom voor het onderzoek belangrijk om te kijken welke methodes en strategieën er al worden toegepast zodat hier tijdens de uitvoering van het onderzoek rekening mee kan worden gehouden met betrekking tot de vraagstelling naar de doelgroep.

Uit onderzoek van Charles E. Notar (2013) blijkt dat er nog geen effectieve methodes zijn ontwikkeld die het aan alle eisen voldoen om het cyberpesten volledig te stoppen. Maar zij stellen dat er wel degelijk vele mogelijke maatregelen zijn te ondernemen om het cyberpesten tegen te gaan. Zo concluderen zij onder andere dat:

- Scholen en ouders intensief samen moeten werken;
- Slachtoffers de daders moeten blokkeren op de betreffende sites;
- Het bewijs van het pesten moeten bewaren;
- Er een melding van moet worden gemaakt bij de desbetreffende website host;
- Men aangifte moet doen bij de politie;
- Het slachtoffer geestelijke verzorging moet krijgen van een professional (Notar, Padgett, & Roden, 2013).

Ditzelfde concludeert het onderzoek van Ralf Wölfer, die in 2013 onderzoek deed naar cyberpesten op reguliere middelbare scholen in Duitsland. Uit dit onderzoek kwam voort dat er nog geen wetenschappelijk onderbouwde theorieën ontwikkeld waren om het cyberpesten volledig tegen te gaan. Tijdens dit onderzoek hebben zij geëxperimenteerd met diverse tactieken om het cyberpesten te reduceren. Uiteindelijk hebben zij door middel van het zogenaamde '*Media Heroes*' programma acht trainingen van anderhalf uur verspreid over tien weken gegeven. Door middel van sociale-vaardigheid trainingen, is er geprobeerd om studenten meer inzicht te geven door zich te focussen op het gedrag richting de slachtoffers. Hierdoor werden studenten bewuster van de manier hoe zij zich gedragen op het internet. Daarnaast hebben zij geprobeerd om het algemene verantwoordelijkheidsgevoel binnen de klas te verhogen door strategieën aan te bieden met betrekking tot de omgang met cyberpesten. Deze training heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat het cyberpesten bij de betreffende doelgroep is terug gedrongen. Dit onderzoek heeft zich gefocust op preventieve maatregelen bij de doelgroep zelf, en niet de omstanders en de omgeving (Wölfer, Schultze-Krumbholz, Zagorscak, Jäkel, Göbel, & Scheithauer, 2013).

Ondanks dat er nog niet één specifieke methode is ontwikkeld die het cyberpesten kan stoppen of tegenhouden, concluderen vele onderzoeken dat er een nauwe samenwerking moet zijn tussen de school en de omgeving. Daarnaast is er in 2014 onderzoek geweest naar het stoppen van online pesten onder jongeren in de leeftijdscategorie twaalf tot vijftien jaar. Dit onderzoek heeft zich gericht op de positie van de slachtoffer. Door het aanleren van het onderscheid van rationele en irrationele gedachten bij het slachtoffer, leert het relativeren. Daarnaast worden ineffectieve coping strategieën omgezet in effectieve coping strategieën door middel van het aanleren hoe slachtoffers op een veilige manier met het internet en hun smartphone moeten omgaan. Ten slotte concludeert het onderzoek dat jongeren het moeilijk vinden om het pesten te melden aan hun ouders, docenten en omgeving. Daarom maakt anoniem meldingen maken en erover kunnen praten de drempel voor jongeren lager (Jacobs, Völlink, Dehue, & Lechner, 2014).

Wat tevens lastig is voor de doelgroep is dat zij het lastig vinden om het onderscheid te kunnen maken tussen pesten en een grap, dat concludeert Niels Baas(2013) onder andere in zijn onderzoek. Hij heeft onderzoek gedaan naar het cyberpesten bij leerlingen tussen de 10 en 14 jaar. Hij zegt hierover dat ondanks de kinderen op deze leeftijd zich bewust zijn van de impact die cyberpesten kan hebben, zij het vaak lastig vinden om dit onderscheid te maken (Baas, De Jong, & Drossaert, 2013).

Voor mensen met een licht verstandelijke beperking met betrekking tot cyberpesten zijn tot op heden nog weinig onderzoeken geweest. Dit houdt in dat vele preventieve maatregelen en interventies zich focussen op leerlingen uit het reguliere onderwijs, die geen licht verstandelijke beperking hebben. Daarnaast is de meest voorkomende interventie voor het cyberpesten bij volwassenen aangifte doen. Dit heeft niet altijd resultaat. Kijkend naar de interventies waar al onderzoek naar is gedaan, zullen de maatregelen doortastender moeten zijn willen zij de doelgroep bereiken.

3. Methode van het onderzoek

In hoofdstuk 3 wordt de methode van het onderzoek beschreven. Dit houdt in dat de processen en de keuzes worden verantwoord. Dit wordt gedaan aan de hand van het boek 'Projectmatig werken en onderzoek', van Ferdie Migchelbrink (2009).

3.1 onderzoeksmethode

Het onderzoek zal een kwantitatieve studie worden. De bekendste methodieken voor een kwantitatief onderzoek zijn interviews en enquêtes. De resultaten worden vervolgens gemeten en bij elkaar opgeteld, en zullen antwoord geven op hoeveelheden en percentages. Deze manier van informatie verzamelen is kwantitatief, omdat het hier gaat om gegevens in de vorm van cijfers en getallen (Migchelbrink, 2009). De reden waarom er gekozen is voor een kwantitatieve studie bij dit onderzoek is omdat er onderzocht zal worden hoe de kennis en ervaringen in cijfers en getallen zijn. Door erachter te komen hoeveel mensen met een licht verstandelijke beperking wel of niet verstand hebben van bepaalde onderwerpen met betrekking tot het internet en cyberpesten, kan er gekeken worden op welk niveau de cliënten van Aveleijn tot en met dertig jaar zich bevinden en kan de koppeling worden gemaakt met de kennis en ervaringen van mensen zonder een licht verstandelijke beperking. Op deze manier is het tevens mogelijk om te kijken naar de mogelijkheden en speerpunten met betrekking tot het aanpakken van het cyberpesten en het informeren, onderleggen en versterken van hun kennis.

Er is gekozen voor een schriftelijk onderzoek, omdat er gekeken zal worden naar kennis en ervaringen van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking. Zij zullen daarom een online vragenlijst krijgen en waar zij vragen zullen beantwoorden over hun kennis van en ervaring met internet en cyberpesten. Deze vragenlijst zullen zij op de computer/tablet maken onder samen met een begeleider van Aveleijn. Tevens zal de uitkomst van het onderzoek een aanknopingspunt worden voor een vervolg onderzoek van kwalitatieve aard.

3.2 Onderzoeksvorm

Het onderzoek zal een inventariserend onderzoek worden, omdat de behoeftes, ervaringen en kennis van mensen tot en met dertig jaar bij Aveleijn met een licht verstandelijke beperking worden geïnventariseerd, beschreven en geanalyseerd. Een inventariserend onderzoek houdt in dat er gekeken kan worden naar gerichte acties en handelingen in de praktijk die kunnen worden doorgevoerd wanneer er een helder inzicht is in de resultaten. Bij een inventariserend onderzoek worden aantallen en cijfers in kaart gebracht. Op basis van de verkregen data moeten de conclusies inzichtelijk worden. (Migchelbrink, 2009). In het geval van het onderzoek zal het inventariserende onderzoek bestaan uit online enquêtes. Ondanks dat er door het lectoraat van het Saxion al eerder een inventariserend onderzoek is gedaan, zal dit onderzoek tevens inventariserend zijn omdat er opnieuw gegevens zullen worden verzameld. Ditmaal van een andere doelgroep. Daarnaast is de intentie van het onderzoek inventariserend omdat het de bedoeling is dat er in de toekomst gekeken zal worden naar de resultaten van dit onderzoek om vervolgens een vervolg onderzoek te doen op basis van de uitkomsten. Dit onderzoek is bedoeld om te inventariseren naar de kennis en ervaringen, zodat hier in de toekomst op kan worden ingespeeld met een ander onderzoek.

3.3 Onderzoeksinstrument

Migchelbrink (2009) beschrijft in zijn boek verschillende manieren van dataverzamelingstechnieken. Voor het onderzoek wordt gebruik gemaakt van inhoudsanalyse en bestuderen; ontsluitingstechnieken voor het verkrijgen van bronnen en informatie vanuit deskresearch (Migchelbrink, 2009).

Tijdens het onderzoek zal gebruik worden gemaakt van de eerste genoemde dataverzamelingstechniek; ondervragen. Dit zal schriftelijk gebeuren. Door middel van online enquêtes zullen de cliënten van Aveleijn vragen beantwoorden over hun kennis en ervaringen wat betreft internetgebruik en cyberpesten. Deze enquêtes worden vervolgens afgenomen met behulp van een begeleider. Er is dus sprake van een begeleide enquête. Deze enquête is terug te vinden in bijlage 1. Deze enquête vragen zijn opgesteld naar aanleiding van de praktische deelvragen. De vragen zijn dusdanig opgebouwd dat zij bij het invullen van de enquête antwoord zullen geven op deze praktische deelvragen. De online enquête is afgenomen met behulp van het programma Qualtrics. Dit is een online platform waar online vragenlijsten kunnen worden opgesteld en afgenomen. Qualtrics verwerkt de gegevens en maakt de resultaten van het onderzoek inzichtelijk (Qualtrics, 2016).

3.4 Populatie

De steekproef zal plaatsvinden bij Aveleijn op de locatie Het Amaliahof in Denekamp en de woongroep Hat, tevens in Denekamp. Met overleg van de begeleiders zal er gekeken worden bij welke cliënten er de mogelijkheid is om het onderzoek steekproefsgewijs uit te voeren. Er moet namelijk rekening mee gehouden worden dat niet iedereen gebruik maakt van social media of het internet. Daarom worden alleen cliënten van Aveleijn die gebruik maken van social media en het internet gevraagd om mee te werken aan het onderzoek. Dit maakt het onderzoek een selecte steekproef, omdat er door een betrokkene wordt beoordeeld welke groep van de onderzoekspopulatie het meest geschikt is voor het onderzoek (Migchelbrink, 2009). Het aantal respondenten zal ongeveer rond de twintig worden, aangezien dit de hoeveelheid cliënten is die binnen de voorwaarden van het onderzoek past. Voorwaarden voor de populatie om aan het onderzoek te participeren zijn:

- De deelnemer moet een cliënt van Aveleijn;
- De deelnemer moet tot en met dertig zijn;
- De deelnemer moet een licht verstandelijke beperking hebben;
- De deelnemer moet gebruik van maken social media en internet.

Wanneer alle respondenten voldoen aan deze eisen, is de onderzoekspopulatie representatief voor het onderzoek. De populatie zal bestaan uit twaalf respondenten. Dit heeft te maken met de situatie die is ontstaan bij de voorbereiding van het onderzoek. Omdat er voor een lange tijd contact was met een organisatie waar het onderzoek gehouden kon worden, is het onderzoek opgezet op basis van deze organisatie en onderzoekspopulatie. Maar vanwege hun gebrekkige manier van communiceren en het hanteren van een eigen agenda, is deze organisatie uiteindelijk van de baan geraakt. Wanneer deze knoop werd doorgehakt was het al eind april/begin mei. In een korte tijd moest het onderzoek en de opzet worden aangepast. Daarom is er gekozen voor een onderzoekspopulatie van twaalf respondenten. Mede omdat er sprake was van een grote tijdsdruk en omdat de enquêtes begeleid

moesten worden afgenomen, is het niet gelukt om tot een populatie van twintig respondenten te komen.

3.5 Dataverzamingsproces

Zoals in het theoretische kader beschreven staat is er op voorhand deskresearch gedaan naar wat er al bekend is van het onderwerp. Hierbij is gekeken naar studies en onderzoeken die naar dit onderwerp zijn gedaan. De verkregen informatie is verwerkt in het opstellen van de vragenlijst.

Tijdens het dataverzamingsproces is er gekozen voor een ondervragende dataverzamings-techniek. Samen met de opdrachtgever van het onderzoek is er contact gezocht met diverse instanties en organisaties om te kijken waar de uitvoering van het onderzoek overal mogelijk is. Omdat er lange tijd sprake was van een andere organisatie met een onderzoekspopulatie, is de voorbereiding van het dataverzamingsproces afgestemd op deze organisatie. Er ontstond een dilemma tussen het vasthouden of loslaten van deze organisatie. Uiteindelijk is er voor gekozen om een nieuwe onderzoekspopulatie te kiezen, om het onderzoek nog een kans te geven om het in mei af te kunnen ronden. Vanaf eind april/begin mei moest er daarom opnieuw worden gezocht naar een nieuwe onderzoekspopulatie.

Uiteindelijk is Aveleijn schriftelijk benaderd door één van de onderzoekers die werkzaam is bij Aveleijn. Zij hebben vervolgens ingestemd met het onderzoek en gaf toestemming om medewerking te verlenen aan het proces. Er heeft vervolgens zowel schriftelijk als mondeling contact plaatsgevonden om onder andere het doel van het onderzoek, de inhoud, de enquête en de onderzoekspopulatie te bespreken. Tijdens dit gesprek is tevens de handtekening gezet door Aveleijn om de toestemming te verlenen voor het onderzoek. Daarnaast zijn tevens de omstandigheden voor de onderzoekspopulatie besproken, zoals waar de enquête wordt ingevuld, met wie en wanneer. Voor het onderzoek hebben de cliënten zoveel mogelijk met één van de onderzoekers gezeten, omdat de onderzoeker het beste eventuele vragen van de cliënten omtrent het onderzoek kon beantwoorden. Wanneer een cliënt aangaf het onderzoek liever met zijn of haar persoonlijk begeleider af te nemen, dan werd deze persoonlijk begeleider verzocht om dit te doen. Uiteindelijk zijn alle enquêtes afgenomen met een begeleider ernaast in de vorm van een onderzoeker of een persoonlijk begeleider om de respondent zo goed mogelijk te ondersteunen en toelichting te geven wanneer hier om werd gevraagd. Maar voordat het zover was, werd er eerst een lijst opgesteld met cliënten die geschikt voldeden aan de eisen van de onderzoekspopulatie (zie paragraaf 3.4 Populatie). Er was dus sprake van een begeleide enquête.

De enquêtes werden door middel van een online vragenlijst afgenomen in een afgesloten ruimte waar de respondenten de tijd kregen die zij nodig hadden om het onderzoek zo juist mogelijk in te vullen. Daarnaast werden ze op deze manier niet afgeleid door externe ruis. De enquêtes werden afgenomen met de cliënten van Aveleijn tijdens spreekuren en gemaakte afspraken. Op deze manier werd de respons groter omdat de onderzoekspopulatie de vragenlijst niet in hun vrije tijd hoefde in te vullen. Voordat ze begonnen aan de enquête werden de respondenten geïnformeerd over de betekenis van het woord cyberpesten, zodat zij wisten waar de enquête en de vragen over zou gaan.

3.6 Data analyse

Het analyseren van de verkregen data is gedaan door middel van het online programma Qualtrics (Qualtrics, 2016). Tijdens het analyseren van de data zullen alle responsen eerst stuk voor stuk

worden doorgenomen om te controleren of alle antwoorden zijn ingevuld. Tevens is de vragenlijst van Qualtrics dusdanig in elkaar gezet dat iedere vraag beantwoord moet worden om verder te gaan met het volgende blok met vragen. Daarna is er per vraag gekeken worden wat de antwoorden zijn en wat de percentages, gemiddelden en standaarddeviaties zijn van de ingevulde antwoorden. Hierbij zijn eventuele typefouten bij de open vragen aangepast zodat ze bij de resultaten niet representatief staan voor een ander antwoord. Deze antwoorden zijn vervolgens naast elkaar worden gelegd om te kijken of er een correlatie is tussen de verschillende resultaten. De resultaten zijn in twee rondes geanalyseerd. In de eerste ronde is er gekeken naar de totaaluitkomsten van de afzonderlijke vraag. Bijvoorbeeld naar de verhouding mannen en vrouwen, waar de meeste mensen vandaan komen en hoeveel procent van de respondenten gecyberpest is. In de tweede ronde is er daadwerkelijk geanalyseerd. In deze ronde zijn namelijk de verschillende resultaten naast elkaar gelegd om bepaalde relaties tussen antwoorden en vragen te ontdekken. Door een oordeel te stellen aan de resultaten is er betekenis gegeven aan de resultaten. Dit is gebeurd aan de hand van een kruistabel. Per antwoord is er gekeken wat dit zegt over de doelgroep (Migchelbrink, 2009). Aan de hand van deze resultaten zijn er conclusies getrokken door zowel de onderzoekers, de opdrachtgever en Aveleijn. Door gebruik te maken van triangulatie zal het onderzoek vanuit meerdere perspectieven bekeken worden en zullen de resultaten niet eenzijdig geïnterpreteerd worden.

3.7 Validiteit en betrouwbaarheid

Om de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek te garanderen zijn met zoveel mogelijk verschillende factoren rekening gehouden. Er is rekening gehouden met de ruimte, onder welke omstandigheden en met wie de vragenlijsten zijn ingevuld. Het dataverzamelingsproces is in kaart gebracht om ervoor te zorgen dat het onderzoek transparant en replicerbaar wordt. De resultaten zijn daarom inzichtelijk en openbaar. Tevens is het onderzoek herhaalbaar.

De vragenlijst van het onderzoek is dusdanig opgebouwd dat er sprake is van een gestructureerde samenhang en opbouw tussen vragen. Hierbij is rekening gehouden met het taalgebruik, ondubbelzinnigheid, neutrale formulering, spanningscurve en duur van de vragenlijst. Dit zijn factoren die de uitkomst en betrouwbaarheid van het onderzoek kunnen beïnvloeden (Migchelbrink, 2009). Belangrijk bij het onderzoek is dat het taalgebruik wordt aangepast aan de doelgroep. In hoofdstuk 2 staat beschreven dat mensen met een licht verstandelijke beperking het vaak lastig vinden om teksten en gesprekken op de juiste manier te interpreteren. Hier is rekening mee gehouden tijdens het opstellen van de vragenlijst. Hierbij zijn suggestieve vragen zoveel mogelijk vermeden. Daarnaast zijn alle enquêtes ingevuld onder begeleiding van een onderzoeker of een persoonlijk begeleider. Dit is gedaan om de respondent te ondersteunen wanneer zij er zelfstandig niet meer uitkomen. Op deze manier zijn de antwoorden bewuster ingevuld, wat de resultaten van het onderzoek meer valide maken. De enquêtes zijn afgenomen in een afgesloten ruimte, zodat de respondenten geen last hadden van externe ruis. Daarnaast hebben alle cliënten van Aveleijn de vragenlijsten ingevuld tijdens spreekuren of gemaakte afspraken. Hierdoor hebben zij de tijd gekregen die zij nodig hadden voor het invullen en is er geprobeerd te voorkomen dat de vragenlijsten gehaast zijn ingevuld.

Bij de responses staat automatisch de datum van het invullen van de enquête vermeld. De naam hoeft niet worden ingevuld. Wanneer respondenten anoniem kunnen blijven, zijn zij eerder geneigd de vragenlijst naar waarheid in te vullen. Qualtrics maakt gebruik van elektronische dataregistratie, zodat alle resultaten online opgeslagen zijn. Hierdoor kunnen ze niet verloren gaan.

Om mee te doen met het onderzoek zijn er een aantal eisen gesteld (zie paragraaf 3.5 Populatie). Op deze manier is er voorkomen dat er mensen meedoen die buiten de doelgroep vallen en die het onderzoek op negatieve manier kunnen beïnvloeden. Dit maakt het onderzoek intern valide. Tevens is de vragenlijst dusdanig opgesteld dat het antwoord zal geven op de praktische deelvragen en daardoor indirect op de hoofdvraag.

Bij de data analyse en het stellen van de conclusies is er zoals beschreven staat in paragraaf 3.6 sprake zijn van triangulatie. Dit houdt in dat meerdere mensen naar de resultaten kijken om te voorkomen dat er een eenzijdige conclusie ontstaat.

3.8 Ethische overwegingen

Uit ethische overwegingen zijn alle deelnemers een aantal dagen eerder geïnformeerd over de enquête. Hierdoor kregen zij de mogelijkheid om zich af te melden wanneer zij hier niet aan wilden participeren. De intentie van het onderzoeksplan was om dit twee weken voor het afnemen van de vragenlijst te doen, maar vanwege ongunstige omstandigheden is dit beperkt gebleven tot een aantal dagen. Op deze manier kent het onderzoek louter vrijwillige deelnemers.

Daarnaast zijn mensen met een licht verstandelijke beperking, zoals in hoofdstuk 2 beschreven, een kwetsbare doelgroep vanwege hun afwijkende sociale informatie verwerking. Dit kan er toe leiden dat zij enquête vragen verkeerd interpreteren of dat zij bepaalde vragen niet begrijpen. Dit houdt in dat de enquête vragen simpel moeten worden geformuleerd. Daarom is er voor gekozen om een onderzoeker of persoonlijk begeleider naast de respondent te laten zitten die de respondent kan ondersteunen bij eventuele verwarring over taalgebruik, begrippen, vragen en antwoorden. Tevens kan deze persoon inschatten of de respondent op dat moment geestelijk in staat was om de vragenlijst in te vullen naar waarheid.

Er is tevens gekozen voor een schriftelijk onderzoek, omdat de doelgroep op deze manier de vragen op eigen tempo kan maken en zij niet belemmerd worden door het geven van sociaal wenselijke antwoorden. Dit zorgt ervoor dat de respondenten niet onder druk de enquête zullen invullen. Tevens zal de vertrouwelijkheid van de antwoorden gegarandeerd worden aan de respondenten. Daarnaast zal er benadrukt worden dat ieder antwoord acceptabel is voor het onderzoek. Migchelbrink (2009) geeft aan dat dit belangrijke factoren zijn voor de ethiek van het onderzoek. Tevens is de term 'cyberpesten' toegelicht voor de respondent, zodat zij weten waar zij vragen over beantwoorden.

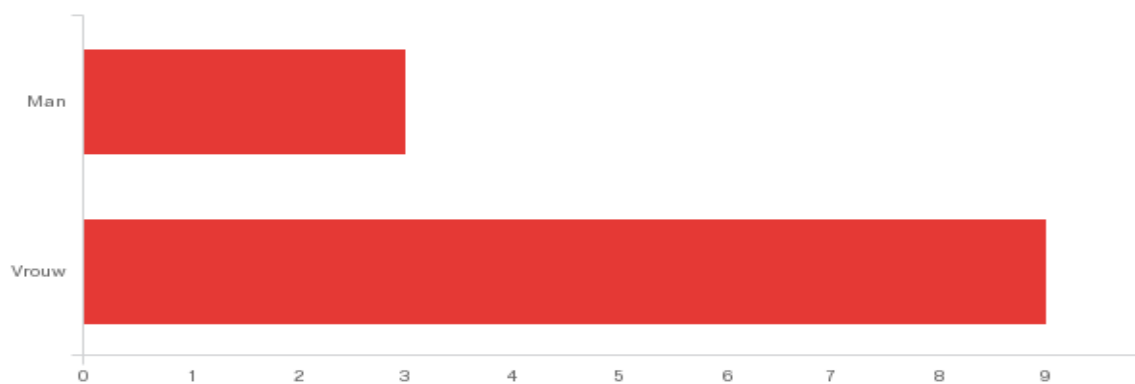
4. Resultaten

In dit hoofdstuk staan de resultaten verwerkt naar aanleiding van de ingevulde enquêtes. In deze resultaten zijn de gegevens van alle twaalf respondenten verwerkt. Eerst worden de algemene resultaten beschreven met informatie over de onderzoekspopulatie. Vervolgens worden de resultaten per onderwerp van de deelvragen weergegeven. Alle resultaten zijn verzameld en verwerkt door middel van het programma Qualtrics (Qualtrics, 2016). Dit is hetzelfde programma waarmee de enquête is afgenomen.

4.1 Resultaten algemeen

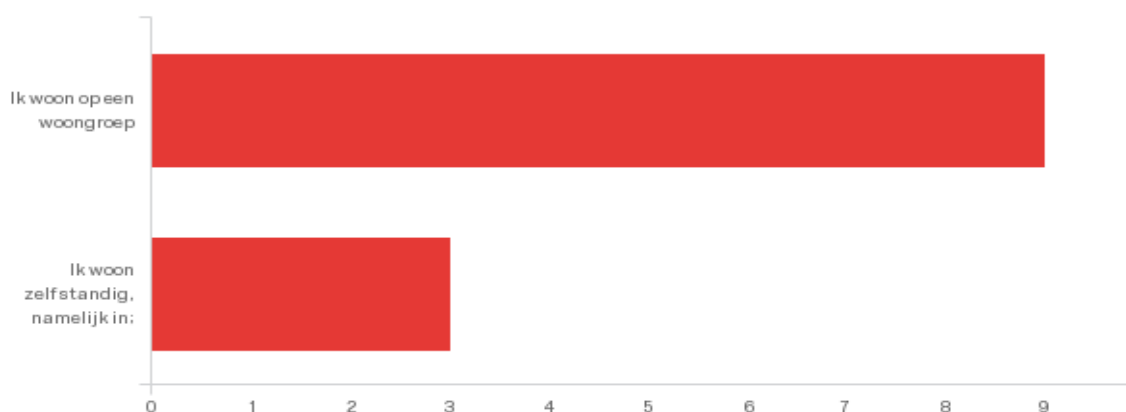
De twaalf respondenten bestonden uit negen vrouwen en drie mannen. Alle twaalf de respondenten zijn van Nederlandse komaf. Vijf respondenten zijn 26 jaar oud, twee respondenten zijn 27 jaar oud, drie respondenten zijn 28 jaar oud en twee respondenten zijn 30 jaar oud.

Tabel 1: Verhouding man/vrouw

Negen van de twaalf respondenten geeft aan dat zij op een woongroep wonen. De overige drie wonen zelfstandig en krijgen extramurale zorg of wonen op een 24-uurs unit. Deze drie mensen die niet op een woongroep wonen geven alle drie aan dat zij alleen in huis wonen.

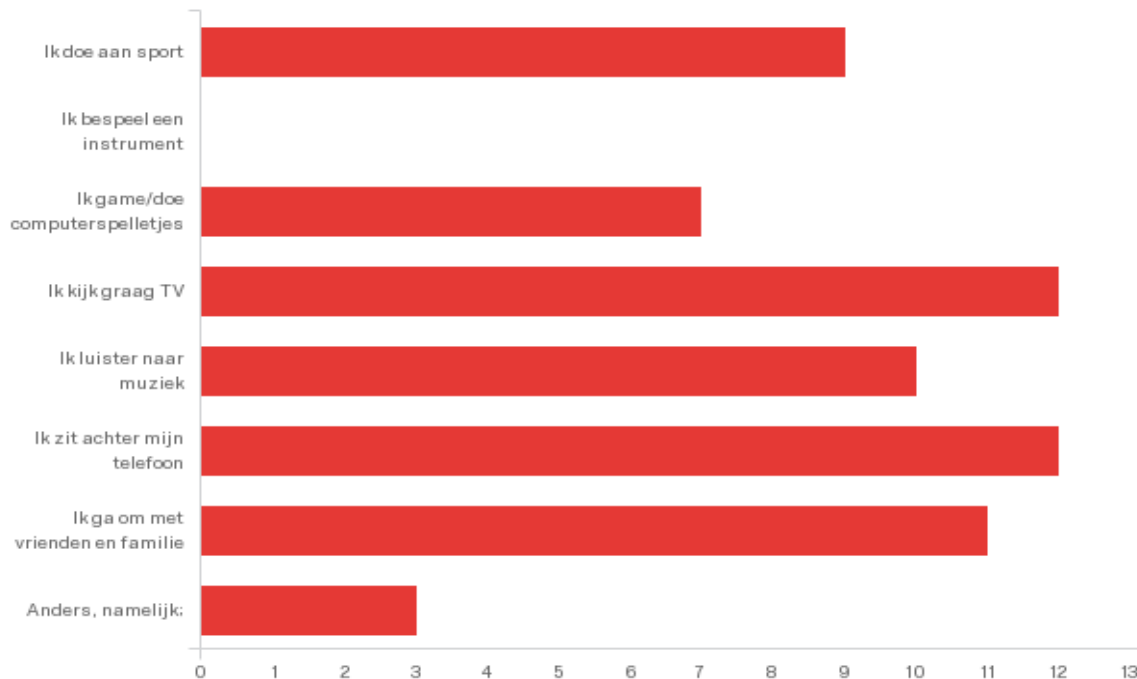
Tabel 2: Woonachtig

Alle respondenten geven aan dat de hoogste opleiding/studie die ze hebben gehaald de basisschool is. Wat betreft de hoogst behaalde opleiding/studie van hun ouders geven maar liefst elf respondenten aan dat zij niet weten wat hun ouders hebben gestudeerd. Eén respondent geeft aan dat de hoogste behaalde opleiding van zijn/haar vader/moeder een MBO opleiding is.

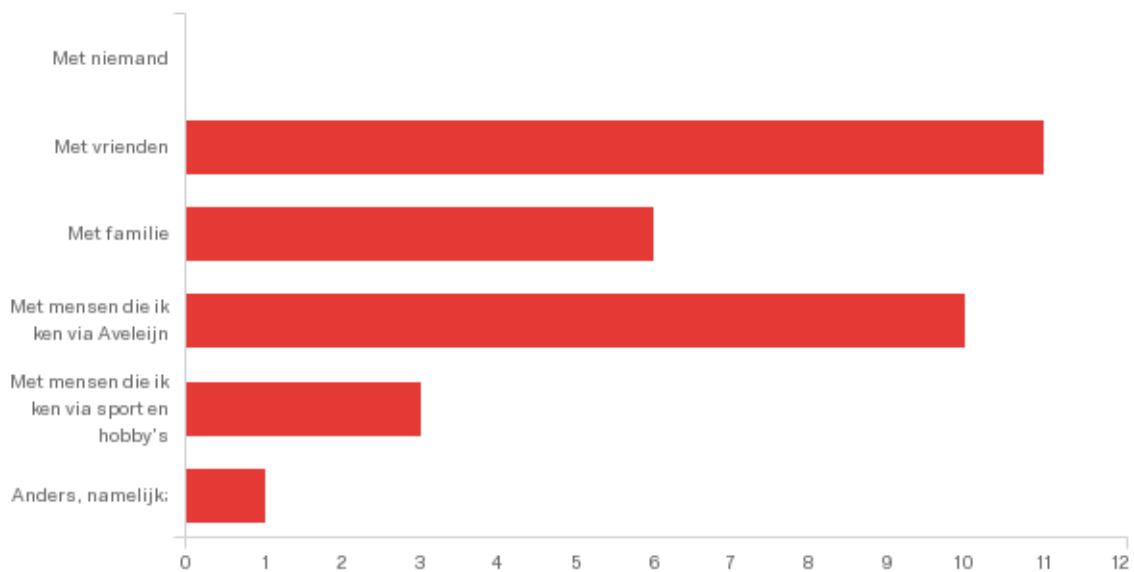
Kijkend naar de manier hoe de respondenten hun vrije tijd besteden, geven alle respondenten aan dat zij in hun vrije tijd graag televisie kijken en op achter hun telefoon zitten. Daarnaast besteden elf respondenten graag hun vrije tijd door met vrienden en familie. Negen respondenten doen aan sport, zeven respondenten gamen/doen computerspelletjes, tien respondenten luisteren graag naar muziek en geen van de respondenten bespeelt een instrument. In de categorie 'anders' heeft één respondent aangegeven graag te puzzelen. De overige twee respondenten die deze categorie hebben aangekruisd, hebben het open veld voor een toelichting niet ingevuld.

Tabel 3: Hobby's

Kijkend naar met wie de respondenten hun vrije tijd besteden, geven elf respondenten aan dat zij hun vrije tijd besteden met vrienden. De helft van de respondenten doet dit met hun familie en tien respondenten besteden hun vrije tijd met mensen die zij kennen via Avelijn. Drie mensen hebben aangegeven dat zij hun vrije tijd besteden met mensen die zij kennen via sport en hobby's en één persoon gaf bij 'anders' aan dat zij haar tijd besteed met mensen van de dagbesteding.

Tabel 4: Vrijtijdsbesteding

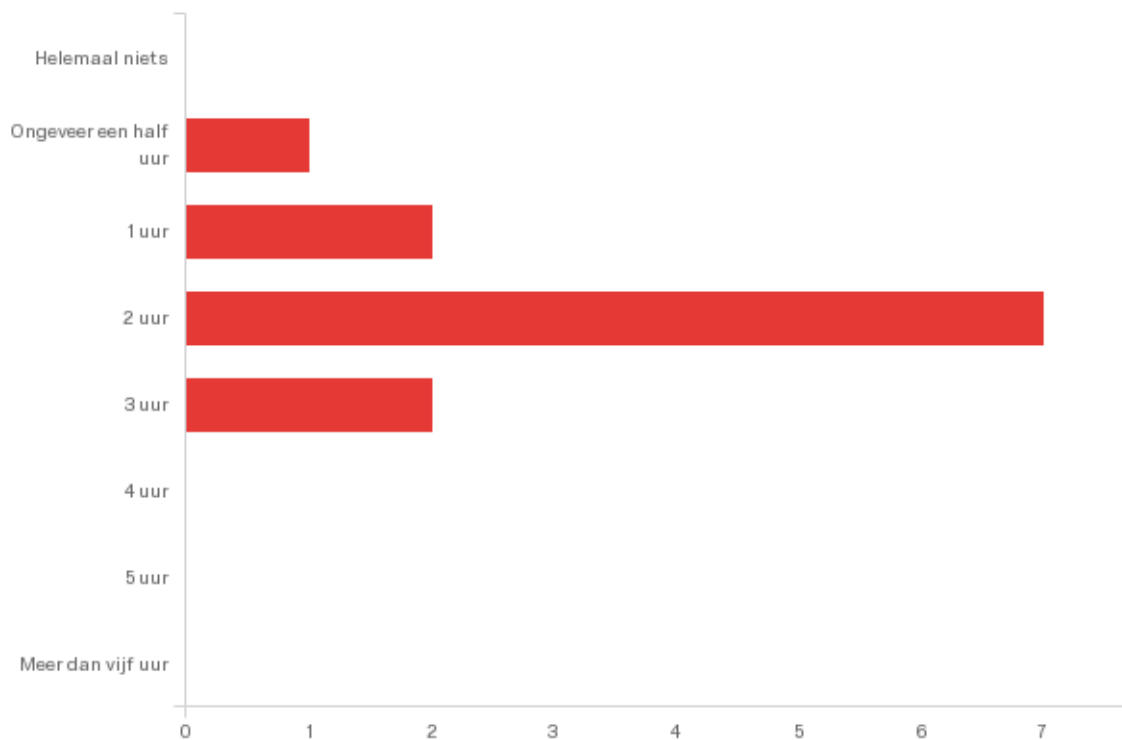

4.2 Kennis van het internet en cyberpesten

Wanneer het aankomt op de kennis van het internet en cyberpesten bij de onderzoekspopulatie, is er eerst gekeken naar welke vormen van social media zij gebruiken. Met name Facebook en Whatsapp worden veelvuldig gebruikt. Zo geven tien respondenten aan dat zij meerdere keren per dag gebruik maken van Facebook en negen respondenten gebruiken meerdere keren per dag Whatsapp. De respondenten geven aan gebruik te maken van E-mail en Youtube, maar dit niet veelvuldig te doen. Drie respondenten maken nooit gebruik van E-mail, drie van hen één keer per maand, twee respondenten één keer per week, één van hen meerdere keren per week, twee respondenten één keer per dag en de laatste respondent maakt meerdere keren per dag gebruik van zijn E-mail. Wat betreft Youtube maken vier respondenten hier nooit gebruik van, twee mensen één keer per maand, één persoon meerdere keren per week, twee personen één keer per dag en de overige drie respondenten meerdere keren per dag. Kijkend naar Twitter, Snapchat en Instagram worden deze drie platformen niet tot nauwelijks gebruikt onder de respondenten. Alleen Twitter wordt bij twee respondenten één keer per maand gebruikt en bij één respondent meerdere keren per week. Tenslotte geven tien respondenten aan geen gebruik te maken van andere vormen van social media, één persoon geeft aan dit één keer per week te doen en één persoon geeft aan meerdere keren per dag gebruik te maken van een andere vorm van social media. Wat deze andere vorm van social media is, is niet vermeld door de respondenten.

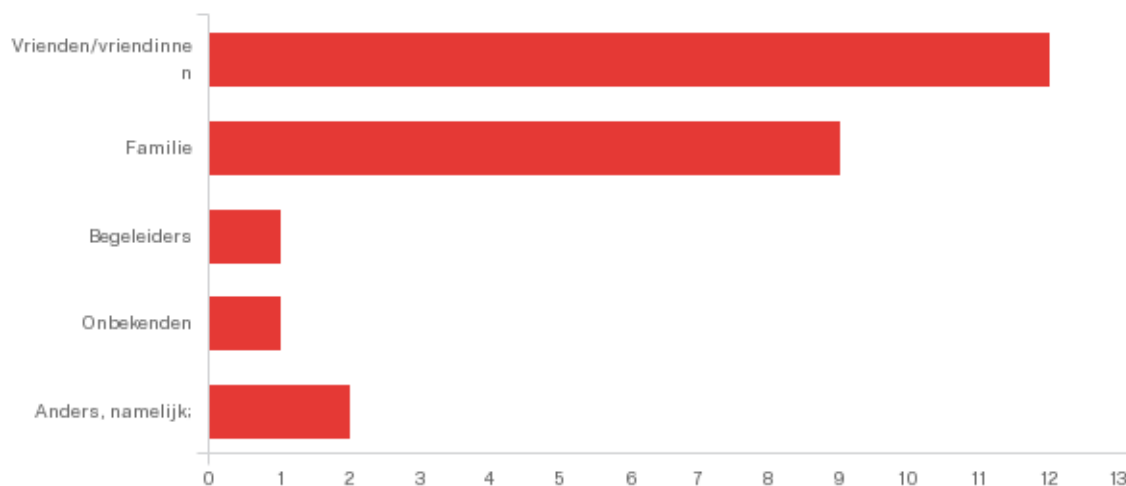
Kijkend naar hoeveel uur per dag de respondenten thuis aan social media besteden, geven zeven respondenten aan ongeveer twee uur per dag hier gebruik van te maken. Twee respondenten geven aan ongeveer drie uur op social media te zitten thuis, twee respondenten ongeveer een uur en één respondent zit ongeveer een half uur op social media thuis.

Tabel 5: Aantal uur op social media

Op de vraag met wie de respondenten contact hebben via social media, geven twaalf respondenten aan dat zij contact hebben met vrienden/vriendinnen. Negen personen hebben contact met familie, twee personen geven aan 'anders', namelijk met collega's. Eén respondent geeft aan contact te hebben met begeleiders en één respondent geeft aan contact te hebben met onbekende mensen.

Tabel 6: Sociale contacten via social media

Wat betreft de afspraken over het social media gebruik hebben zeven respondenten aangegeven dat zij geen afspraken hebben gemaakt over het gebruik van social media. De overige respondenten geven aan dat zij wel afspraken hebben gemaakt over hun gebruik. Zo geven vier respondenten aan dat zij afspraken hebben gemaakt over de tijd dat zij gebruik maken van social media. Vijf respondenten hebben afspraken gemaakt over welke social media zij mogen gebruiken. Twee

respondenten geven aan afspraken te hebben gemaakt over het feit dat begeleiders mee mogen kijken tijdens het gebruiken van social media. Daarnaast geven twee respondenten aan dat hun begeleiders mogen controleren met wie zij contact hebben via social media. Op de vraag of de respondenten worden gecontroleerd door hun begeleiders, is dit in drie gevallen zo. De overige negen respondenten geven aan niet gecontroleerd te worden door hun begeleiders over de gemaakte afspraken. Zeven van deze negen respondenten kunnen niet gecontroleerd worden omdat zij geen afspraken hebben gemaakt. Er zijn daarom twee respondenten die wel afspraken hebben gemaakt, maar niet gecontroleerd worden.

Op de vraag of de respondenten weten wat cyberpesten is, geven maar liefst tien van de twaalf respondenten aan niet te weten van cyberpesten is en wat het inhoudt. Om vervolgens ervoor te zorgen dat de respondenten de enquête vervolgens op de juiste manier zouden invullen, is er een definitie en een uitleg van de term 'cyberpesten' gegeven. Op deze manier konden de respondenten alsnog de enquête voortzetten.

Vervolgens werden er vragen gesteld die meer inzicht zouden moeten geven over de kennis en het inschattingsvermogen van licht verstandelijk beperkten tot en met dertig jaar bij Aveleijn. Zo gaven alle twaalf de respondenten aan dat zij niet weten wat er met hun gegevens gebeurt wanneer zij persoonlijke informatie invullen op websites. Op de stelling *"Alle mensen die gebruik maken van social media hebben goede bedoelingen"* hebben acht respondenten met 'soms' geantwoord. Twee respondenten hebben met 'meestal wel' geantwoord en de overige twee respondenten hebben deze stelling beantwoord met 'altijd'. Daarnaast geven zeven respondenten aan soms met onbekende mensen te praten op het internet, drie respondenten doen dit nooit en twee respondenten meestal niet. Op de stelling *"Als ik een onbekend iemand leer kennen op het internet, dan vertrouw ik die persoon"* geven zeven respondenten aan dat zij onbekende mensen soms vertrouwen. Twee personen geven aan dat ze onbekende mensen meestal wel vertrouwen en één persoon geeft aan het meestal niet te vertrouwen wanneer een onbekend persoon zich voordoet op het internet. Daarnaast geven vijf personen aan dat zij zich altijd veilig voelen als zij gebruik maken van het internet en social media. Vier respondenten voelen zich meestal wel veilig en drie respondenten voelen zich soms veilig wanneer zij op internet of op social media zitten.

Tabel 7: Kennis en inschattingsvermogen

Field	Nooit	Meestal niet	Soms	Meestal wel	Altijd	Totaal
Ik voel mij veilig als ik op social media zit.	0	0	3	4	5	0
Ik praat op internet met onbekende mensen.	3	2	7	0	0	0
Alle mensen die gebruik maken van social media hebben goede bedoelingen.	0	0	8	2	2	0
Als ik een onbekend iemand leer kennen op internet, dan vertrouw ik die per...	2	1	7	2	0	0
Ik weet welke gegevens van mij worden bewaard op websites.	12	0	0	0	0	0

Kijkend naar het cyberpesten weten negen van de twaalf personen niet of er in hun omgeving wordt gecyberpest. Twee personen geven aan te weten dat er in hun omgeving wordt gecyberpest. Eén respondent zegt dat er niet wordt gecyberpest in haar omgeving.

Ondanks dat negen van de twaalf personen niet weet of er in hun omgeving wordt gecyberpest, zijn acht van de twaalf mensen weleens getuige geweest van cyberpesten bij iemand anders. Alle acht personen die weleens getuige zijn geweest van het cyberpesten bij iemand anders, hebben in deze situatie niets gedaan. Drie van deze respondenten gaven aan dat ze wel iets wilden doen, maar niet goed wisten wat ze moesten doen. Twee respondenten wouden het slachtoffer helpen, maar hebben dit niet gedaan omdat ze bang waren om zelf het slachtoffer te worden van het cyberpesten.

4.3 Ervaring met internetten en cyberpesten

Nadat de vragen over de kennis van mensen met een licht verstandelijke beperking tot en met dertig jaar bij Aveleijn over het internet en cyberpest waren geweest, ging de enquête dieper in op de ervaringen van de onderzoekspopulatie met internetten en cyberpesten. Hierbij is rekening gehouden met de enquêteflow. Wanneer respondenten bijvoorbeeld “nee” antwoorden op de vraag of ze weleens zijn gecyberpest, werden de vragen die hier dieper op in gingen overgeslagen. Dit maakt dat het aantal respondenten bij de resultaten van deze vragen lager ligt dan twaalf.

Op de vraag of de respondenten weleens zijn gecyberpest, geven zeven van de twaalf respondenten aan dat dit inderdaad weleens het geval is geweest. Eén van de drie mannen geeft aan dat dit eens is gebeurt, terwijl zes van de negen vrouwen weleens is gecyberpest.

Tabel 8: Slachtoffers cyberpesten

		Ben je een man of vrouw?		Totaal
		Man	Vrouw	
Ben je weleens gecyberpest?	Ja	1	6	7
	Nee	2	3	5
	Totaal	3	9	12

De vragen hierna zijn alleen beantwoord door de mensen die ‘ja’ hebben ingevuld op de vraag of zij weleens zijn gecyberpest. Dit zijn in totaal zeven respondenten. Op de vraag op welke manier zij zijn gecyberpest, geven vijf respondenten aan dat dit gebeurde via Whatsapp en drie respondenten via Facebook.

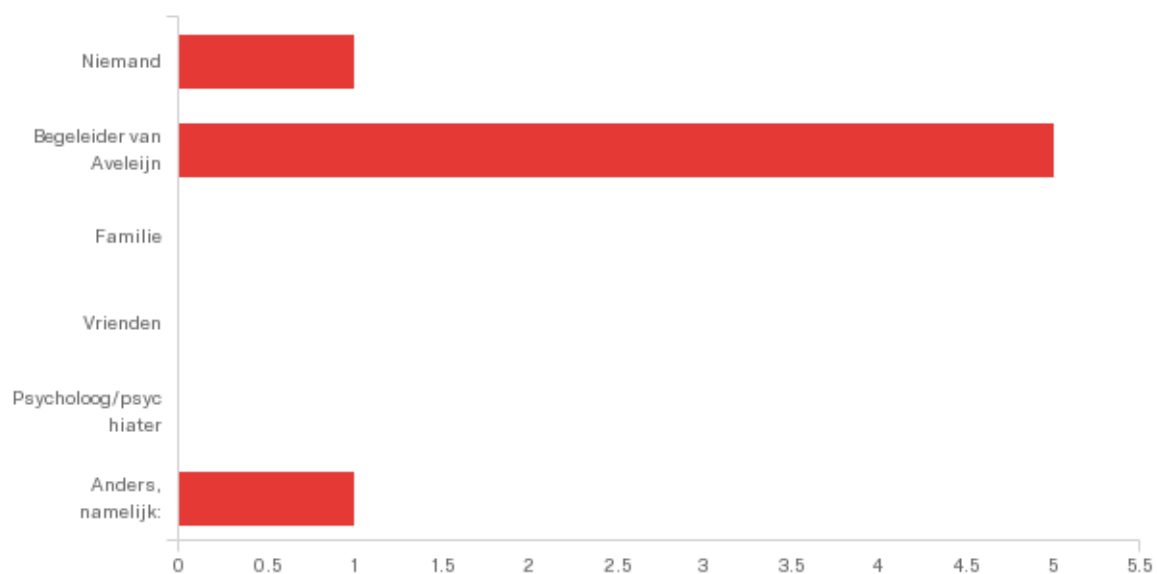
Vijf respondenten geven aan dat zij zijn gecyberpest vanwege hun mening, twee respondenten zeggen dat dit gebeurde omdat zij het zelf aan het uitlokken waren en één respondent vanwege zijn/haar uiterlijk. Geen van de respondenten geeft aan ooit te zijn gecyberpest vanwege zijn/haar huidskleur of geaardheid.

Vervolgens konden de respondenten aangeven hoe vaak het is voorgekomen dat zij op een bepaalde manier werden gecyberpest. Hierbij geven vijf respondenten aan dat het één tot twee keer is voorgekomen dat er via social media gemene dingen tegen hen is gezegd. Eén respondent geeft aan dat dit drie tot zes keer is voorgekomen en bij één respondent nooit. Bij vijf respondenten is het nog nooit voorgekomen dat zij via social media/internet zijn bedreigd. Bij twee respondenten is dit één tot twee keer voorgekomen. Zes respondenten geven aan dat het nog nooit is gebeurd dat zij gevraagd werden om een naakt foto te sturen. In één geval is dit één tot twee keer wel

voorgekomen. Bij geen van de zeven respondenten was er ooit sprake dat er foto's/videos van hen werden via het internet zonder hun toestemming. Daarnaast is er bij geen van de respondenten sprake geweest dat hun account ooit is gehackt, of dat iemand hun identiteit (naam, profielfoto, etc.) op social media heeft overgenomen. Drie respondenten geven aan dat het één tot twee keer is voorgekomen dat zij werden uitgescholden via social media. Bij de overige respondenten is dit nooit het geval geweest. Zes respondenten geven aan dat zij één tot twee keer vervelende berichten hebben ontvangen via social media. De zevende respondent geeft aan dat dit nog nooit is gebeurd. Tenslotte geven zes personen aan nooit buiten te zijn gesloten van een online groep. Bij één respondent is dit één tot twee keer voorgekomen.

Kijkend naar de gevoelens die de respondenten overhouden wanneer zij worden gecyberpest, geven vijf respondenten aan dat zij hier verdrietig van worden. Vier personen worden er onzeker door, drie respondenten voelen zich angstig, één respondent voelt zich alleen en één respondent geeft aan een ander gevoel te hebben dan de mogelijke antwoorden en geeft hierbij in het open tekstveld aan dat hij/zij het vervelend vindt wanneer dit gebeurt. Vervolgens geven zes van de zeven respondenten aan over hun gevoelens te praten met begeleiders van Avelijn en één respondent geeft aan dit met niemand te doen.

Tabel 9: Met wie praten de respondenten over cyberpesten

Vervolgens werd de vraag gesteld of de respondenten weleens op een andere manier dan cyberpesten zijn gepest. Deze vraag werd beantwoord door alle twaalf respondenten. Hierbij gaven negen respondenten aan dat er nooit spullen van hen zijn afgepakt. In twee gevallen is dit drie tot zes keer voorgekomen en in één geval is dit één tot twee keer voorgekomen. Dit is tevens het geval op de stelling of er weleens spullen van hen kapot zijn gemaakt. Drie respondenten geven aan dat het één tot twee keer is voorgekomen dat zij zijn geslagen, geschopt of geknepen. Bij de overige respondenten is dit nooit gebeurd. Tenslotte geven drie respondenten aan dat het één tot twee keer is voorgekomen dat er nare dingen tegen hem/haar is gezegd. Bij drie respondenten is dit drie tot zes keer voorgekomen. Eén respondent geeft aan dat dit meerdere keren per dag gebeurt en bij de overige vijf respondenten gebeurt dit nooit.

Kijkend naar de afspraken die zijn gemaakt omtrent het gebruik van social media met betrekking tot het aantal respondenten die hebben aangegeven weleens te zijn gecyberpest, zijn er twee respondenten die geen afspraken hebben gemaakt maar wel gecyberpest worden. In de overige gevallen van respondenten die afspraken hebben gemaakt omtrent hun social media gebruik, zijn deze respondenten in het verleden weleens gecyberpest.

Tabel 10: Verhouding afspraken/cyberpesten

		Ben je weleens gecyberpest?		Totaal
		Ja	Nee	
Welke afspraken heb jij met de begeleiders van Aveleijn gemaakt over social media?	Er zijn geen afspraken	2	5	7
	Afspraken over de tijd dat ik op social media zit	4	0	4
	Afspraken over welke social media ik mag gebruiken	5	0	5
	De afspraak dat de begeleiders mogen meekijken wanneer ik social media gebruik	2	0	2
	De afspraak dat de begeleiders mogen controleren hoe en met wie ik contact heb	2	0	2
	Anders, namelijk:	0	0	0
Totaal		7	5	12

Op de vraag of de respondenten zelf weleens aan cyberpesten hebben gedaan, geven alle drie de mannen aan dit nog nooit te hebben gedaan. Bij de vrouwelijke respondenten hebben vier van de negen dit weleens gedaan. Vervolgens werden de vragen over dit onderwerp alleen beantwoord door de vier respondenten die 'ja' hebben ingevuld op de vraag of zij weleens hebben gecyberpest.

Tabel 11: Daders cyberpesten

		Ben je een man of vrouw?		Totaal
		Man	Vrouw	
Heb je weleens gecyberpest?	Ja	0	4	4
	Nee	3	5	8
	Totaal	3	9	12

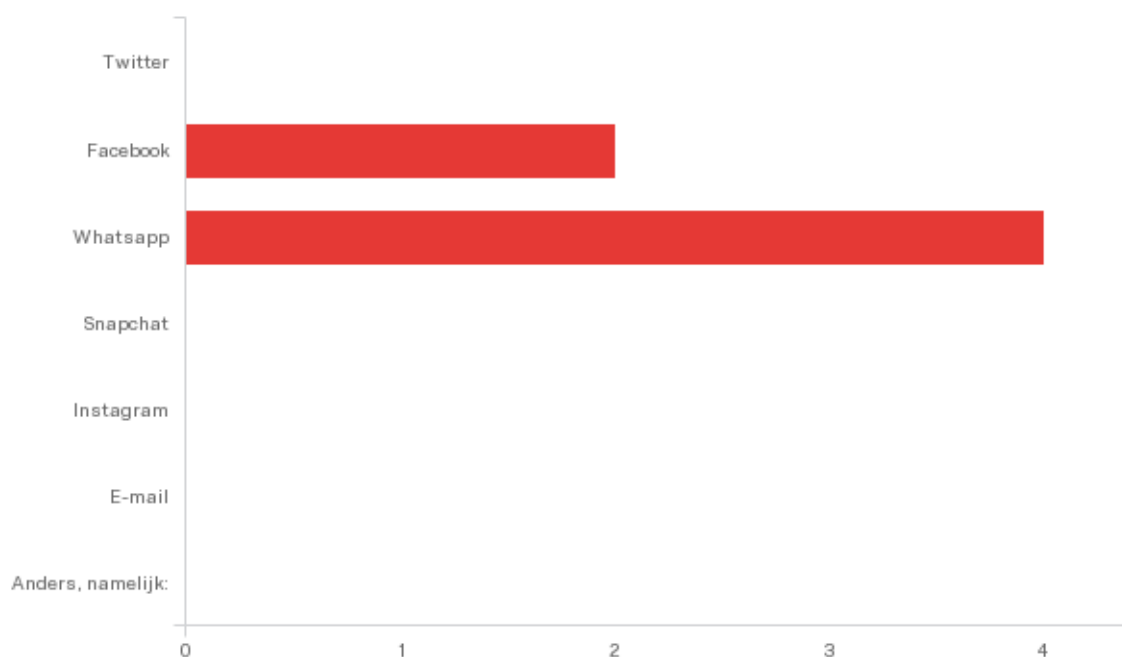
Kijkend naar de verhoudingen tussen de respondenten die hebben gecyberpest en de respondenten die zelf zijn gecyberpest, zijn alle vier de respondenten die weleens hebben gecyberpest zelf weleens het slachtoffer geweest van cyberpesten geweest. Van de mensen die nog nooit hebben gecyberpest, zijn er in het verleden drie personen geweest die weleens het slachtoffers zijn geworden van cyberpeseten. De overige vijf respondenten hebben nog nooit met een cyberpester te maken gehad.

Tabel 12: Verhouding slachtoffers/daders cyberpesten

		Heb je weleens gecyberpest?		Totaal
		Ja	Nee	
Ben je weleens gecyberpest?	Ja	4	3	7
	Nee	0	5	5
	Totaal	4	8	12

De redenen waarom de respondenten aan cyberpesten hebben gedaan was vanwege iemands mening of omdat iemand het uitlokte. Beide antwoorden worden door twee respondenten aangegeven. Vervolgens konden de respondenten antwoord geven op een aantal stellingen over de manier waarop zij hebben gecyberpest. Hierbij gaven alle vier respondenten aan dat zij nog nooit via social media iemand bedreigd hebben, iemand seksuele berichtjes hebben gestuurd, zonder toestemming foto's/video's van iemand verspreid hebben, de identiteit van iemand (naam, profielfoto, etc.) hebben overgenomen of iemand gehackt hebben. Alle vier respondenten geven aan dat het één tot twee keer is voorgekomen dat zij nare dingen tegen iemand hebben gezegd via social media. Eén persoon geeft aan één tot twee keer iemand te hebben uitgescholden via social media. De overige drie respondenten hebben dit nog nooit gedaan. Twee respondenten gaven aan dat het één tot twee keer is voorgekomen dat zij iemand herhaaldelijk vervelende berichten hebben gestuurd. De andere twee respondenten hebben dit nog nooit gedaan. Tenslotte geeft één respondent aan één tot twee keer iemand te hebben buitengesloten van een online groep op social media. Bij de overige drie respondenten is dit nog nooit gebeurd. De online platformen die werden gebruikt om te cyberpesten bij de respondenten waren Facebook en Whatsapp. Zo is whatsapp door alle vier respondenten gebruikt om te cyberpesten. Twee respondenten hebben Facebook ingevuld als manier waarop zij hebben gecyberpest.

Tabel 13: Gebruikte vormen van social media om te cyberpesten

Vervolgens werd er gevraagd naar welke redenen waarom zij hebben gecyberpest. Twee personen gaven aan zich te irriteren aan iemand en twee respondenten gaven aan niet van tevoren te hadden gedacht dat het onder cyberpesten zou vallen. Eén respondent geeft 'anders' aan met als reden dat zij boos was. Vervolgens gaven drie respondenten op de vraag welke gevoelens zij overhielden aan cyberpesten aan dat zij er verdrietig van werden. Twee respondenten gaven aan zich angstig te hebben gevoeld na het cyberpesten en één respondent gaf aan dat het voelde dat het slachtoffer het had verdiend. Alle respondenten gaven aan met de begeleiders van Avelijn te praten over hun gevoelens.

Vervolgens werd aan alle twaalf respondenten gevraagd of zij antwoord konden geven op stellingen die gingen over het pesten op een andere manier dan cyberpesten. Hierbij gaven twee respondenten aan dat zij één tot twee keer spullen van iemand hebben afgepakt. De overige respondenten hebben dit nog nooit gedaan. Op de stelling of zij weleens spullen van iemand kapot hebben gemaakt, geeft één respondent aan dat het één tot twee keer is voorgekomen. De overige elf respondenten geven aan dat zij dit nog nooit hebben gedaan. Dit is tevens het geval bij de stelling of zij weleens iemand hebben geslagen, geschopt of geknepen. Tenslotte geven drie respondenten aan dat het één tot twee keer is voorgekomen dat zij weleens nare woorden recht in iemands gezicht hebben gezegd. De overige zeven respondenten hebben dit nog nooit gedaan.

4.4 Behoeftes met betrekking tot veilig internetten

Om achter de behoeftes te komen van mensen met een licht verstandelijke beperking tot en met dertig jaar bij Aveleijn, zijn er in de enquête een aantal open vragen gesteld die de respondenten konden invullen. Eén van deze vragen was waar zij behoefte aan hadden met betrekking tot veilig internetten. Bij deze vraag gaven vijf respondenten aan dat zij geen behoeftes hebben wat betreft het veilig internetten. Vijf respondenten geven aan dat zij er behoefte aan hebben om met hun begeleiders te kunnen praten over veilig internetten. Wat zij hier van de begeleiding verlangen is dat de begeleiding met hen kan praten over dit onderwerp, hen kan informeren en het maken van afspraken over veilig internetten. Hierbij gaat het om de transparantie van het internetten. Eén respondent geeft aan behoefte te hebben aan duidelijke afspraken door middel van pictogrammen. Tenslotte geeft één respondent aan niet te weten welke behoeftes met betrekking tot veilig internetten hij/zij heeft.

Van de vijf mensen die aangeven dat zij geen verdere behoeftes hebben met betrekking tot veilig internetten, zijn er vier respondenten die nog nooit zijn gecyberpest. Eén respondent die geen verdere behoeftes heeft met betrekking tot cyberpesten is wel gecyberpest.

Van de zes respondenten die aangeven dat zij wel verdere behoeftes hebben met betrekking tot veilig internetten, zijn er vijf respondenten die in het verleden zijn gecyberpest. Eén respondent die aangaf dat zij wel behoeftes had met betrekking tot veilig internetten is in het verleden nog nooit gecyberpest.

Tabel 14: Behoeftes veilig internetten met betrekking tot slachtoffers van cyberpesten

		Behoeftes m.b.t. veilig internetten			Totaal
		Ja	Nee	Weet ik niet	
Ben je weleens gecyberpest	Ja	5	1	1	7
	Nee	1	4	0	5
	Totaal	6	5	1	12

Kijkend naar de verhoudingen tussen mensen die behoeftes hebben met betrekking tot veilig internetten en de mensen die zelf weleens hebben gecyberpest, zijn er vier respondenten die zowel hebben gecyberpest als dat zij behoeftes hebben met betrekking tot veilig internetten. Twee respondenten die tevens aangeven behoeftes hebben ten aanzien van cyberpesten hebben zelf nooit gepest. De overige respondenten die geen behoeftes hebben met betrekking tot veilig internetten of het niet weten hebben zelf nog nooit gecyberpest.

Tabel 15: Behoeftes veilig internetten met betrekking tot daders van cyberpesten

		Behoeftes m.b.t. veilig internetten			Totaal
		Ja	Nee	Weet ik niet	
Heb je weleens gecyberpest	Ja	4	0	0	4
	Nee	2	5	1	8
	Totaal	6	5	1	12

4.5 Behoeftes met betrekking tot cyberpesten

Tenslotte is er in de enquête aandacht besteed aan de behoeftes van de respondenten met betrekking tot cyberpesten. Hierbij geven zeven mensen aan dat zij geen verdere behoeftes hebben als het aankomt op cyberpesten. Vier respondenten geven aan dat zij de behoefte hebben om in deze situatie te gaan praten met begeleiders. Daarnaast is er bij één van deze respondenten ook de behoefte aan informatie avonden. Eén respondent geeft aan behoefte te hebben aan duidelijke afspraken en regels.

Kijkend naar de verhouding tussen de behoeftes van de respondenten met betrekking tot cyberpesten, zijn er vier respondenten die zowel zijn gecyberpest als dat zij behoeftes hebben. Drie van de zeven respondenten die zijn gecyberpest geven aan dat zij geen verdere behoeftes hebben met betrekking tot cyberpesten. Van de vijf respondenten die niet zijn gecyberpest, is er één respondent die behoefte heeft aan praten met een begeleider.

Tabel 16: Behoeftes cyberpesten met betrekking tot slachtoffers van cyberpesten

		Behoeftes m.b.t. cyberpesten		Totaal
		Ja	Nee	
Ben je weleens gecyberpest	Ja	4	3	7
	Nee	1	4	5
	Totaal	5	7	12

Kijkend naar de verhoudingen tussen de mensen die hebben gecyberpest en die behoeftes hebben met betrekking tot cyberpesten, zijn er drie respondenten die zowel deze behoeftes hebben als dat zij zelf hebben gecyberpest. Eén respondent die zelf heeft gecyberpest heeft geen verdere behoeftes met betrekking tot cyberpesten. Van de acht personen die zelf nog niet hebben gecyberpest, hebben er twee mensen verdere behoeftes met betrekking tot dit onderwerp. De overige zes respondenten hebben dit niet.

Tabel 17: Behoeftes cyberpesten met betrekking tot daders van cyberpesten

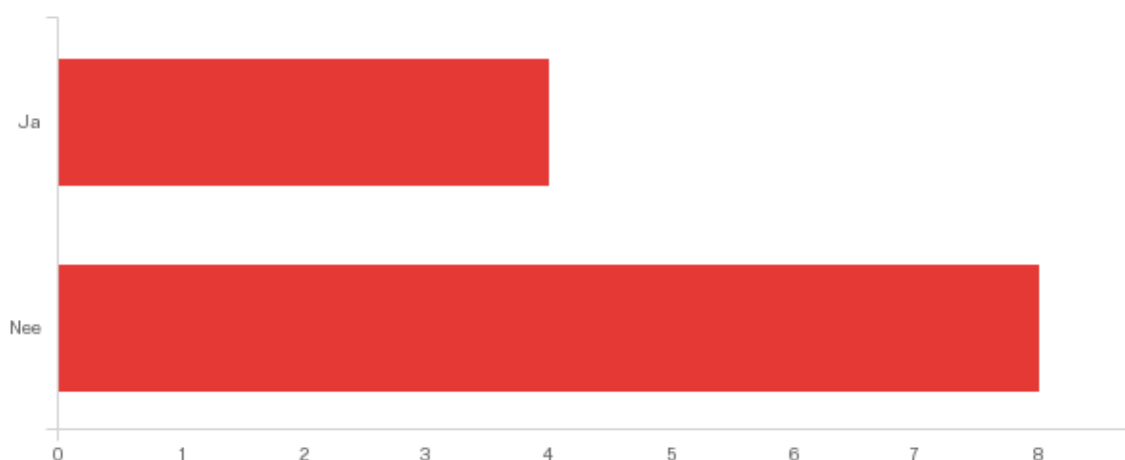
		Behoeftes m.b.t. cyberpesten		Totaal
		Ja	Nee	
Heb je weleens gecyberpest	Ja	3	1	4
	Nee	2	6	8
	Totaal	5	7	12

Vervolgens werd er aan de respondenten door middel van een open vraag gevraagd hoe zij denken dat cyberpesten het beste voorkomen kan worden. Hierbij geven zeven respondenten aan dat cyberpesten het beste voorkomen kan worden door tijdig naar een begeleider te gaan. Twee

respondenten geven aan dat je er met iemand over moet praten om informatie en kennis te delen. In dit geval maakt het niet specifiek uit of dat nou een begeleider is of iemand anders. Eén respondent geeft aan dat iemand zich niet met een ander moet bemoeien op het internet. Eén respondent geeft aan niet te weten wat er gedaan kan worden om cyberpesten te voorkomen. Tenslotte geeft één respondent aan social media het beste vermeden kan worden.

Vier respondenten geven aan hulp te willen hebben van iemand als het gaat om cyberpesten. De overige acht respondenten geven aan geen hulp nodig te hebben. De vier respondenten die hebben aangegeven hulp te willen hebben, geven allen aan dat zij deze hulp van een begeleider van Aveleijn zouden willen hebben. De overige acht respondenten hebben deze vraag niet hoeven in te vullen.

Tabel 18: Het aantal mensen dat behoefte heeft aan hulp met betrekking tot cyberpesten

Kijkend naar de verhouding tussen respondenten die zijn geyberpest en die behoefte hebben aan hulp met betrekking tot cyberpesten, zijn alle mensen die hier behoefte aan hebben in het verleden weleens geyberpest. Van de respondenten die hier geen behoefte aan hebben, zijn er in het verleden drie mensen weleens geyberpest. De overige vijf respondenten hebben geen ervaring met het slachtoffer zijn van cyberpesten.

Tabel 19: Geyberpeste respondenten in verhouding met de behoeftes met betrekking tot cyberpesten

		Behoefte aan hulp m.b.t. cyberpesten		Totaal
		Ja	Nee	
Ben je weleens geyberpest	Ja	4	3	7
	Nee	0	5	5
	Totaal	4	8	12

5. Conclusie

In het laatste hoofdstuk wordt er antwoord gegeven op de hoofdvraag en de deelvragen van het onderzoek. Aan de hand van de resultaten worden conclusies getrokken over de uitkomsten. Aansluitend hierop worden aanbevelingen gedaan. Tevens worden de sterktes en zwaktes van het onderzoek benoemd. Tenslotte zal er aan de hand van een discussie een professioneel standpunt worden weergegeven over het onderwerp cyberpesten met betrekking tot licht verstandelijk beperkten.

5.1 Conclusie hoofd- en deelvragen

In dit onderzoek staat de hoofdvraag “Wat is de kennis en ervaring van mensen met een licht verstandelijke beperking in de leeftijd tot en met dertig jaar bij Aveleijn ten aanzien van cyberpesten?” centraal. Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn er vier praktische hoofdvragen opgesteld die door middel van een online enquête zijn onderzocht.

Hieronder worden de deelvragen en de hoofdvraag beantwoord naar aanleiding van de resultaten uit hoofdstuk 4.

5.1.1 Wat is de kennis van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn over het internet en cyberpesten?

Kijkend naar de kennis van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn over het internet en cyberpesten valt het op dat weinig respondenten weten wat de term cyberpesten betekent. Tevens weet geen enkele respondent wat er met hun persoonlijke gegevens gebeurt wanneer zij deze op internet invullen. Alle respondenten die weleens getuige zijn geweest van cyberpesten geven aan dat zij niet hebben ingegrepen. Hun redenen hebben te maken met het niet weten van een goede oplossing. Daarnaast weten negen van de twaalf respondenten niet of er in hun omgeving wordt gecyberpest.

De organisatie Zorg en Welzijn (2016) ondersteunt dit door te stellen dat mensen met een licht verstandelijke beperking zich goed kunnen presenteren en verbaal sterk zijn wanneer zij aankloppen bij de hulpverlening, maar vaak beperkte kennis hebben. Hierdoor worden zij overschat en wordt er geen rekening gehouden met hun beperking. Hierdoor ontstaat er een opstapeling van problemen (Zorg en Welzijn, 2016). Dit is met name terug te zien in het internet gedrag van mensen met een licht verstandelijke beperking. Uit onderzoek van Kennisnet (2014) blijkt dat maar liefst 80% van de huidige problemen met een licht verstandelijke beperking voortkomt uit hun sociale media gebruik. De kennis en informatie waarover zij beschikken is beperkt (Kennisnet, 2014).

Kijkend naar de resultaten van het gedrag op internet hebben de respondenten het idee dat de meeste mensen die op het internet zitten goede bedoelingen hebben. Ondanks dat is hun internet gedrag niet naïef, omdat de meeste respondenten aangeven niet met onbekende mensen te praten op het internet en deze personen niet meteen te vertrouwen. Toch schuilt hierin een gevaar, want zij zijn zich er niet van bewust wie er allemaal toegang heeft tot het internet en social media.

Mede vanwege de eerder genoemde sterke verbale uitstraling, wordt er bij het verspreiden van kennis en internet vaardigheden niet expliciet rekening gehouden met mensen met een licht verstandelijke beperking. Er zijn namelijk veel onderzoeken gedaan naar het ontwikkelen van methodes en preventieve maatregelen tegen het cyberpesten. Maar géén van hen dekt de hele lading of houdt rekening met verschillende doelgroepen, zoals bijvoorbeeld mensen met een licht verstandelijke beperking (Rose, Swearer, & Espelage, 2012).

Op basis van de verkregen informatie uit de resultaten van het onderzoek en de theorie, kan er geconcludeerd worden dat de kennis van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn niet beschikken over voldoende kennis over het internet en cyberpesten.

5.1.2 Wat is de ervaring van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn met hun eigen internet gebruik en cyberpesten?

Kijkend naar de ervaring van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn met hun eigen internet gebruik en cyberpesten, valt het op dat een kleine meerderheid van de respondenten ooit weleens is gecyberpest en dat dit via Facebook en Whatsapp is gebeurd. De redenen dat dit gebeurde was vanwege hun uiterlijk, het geven van hun mening of omdat zij het zelf uitlokten. In de meeste gevallen zijn de verschillende vormen van cyberpesten één tot twee keer voorgekomen. Een enkeling geeft aan dat het drie tot zes keer is voorgekomen dat iemand via social media gemene dingen heeft gezegd tegen hem/haar. Geen enkele respondent heeft aangegeven meerdere keren per maand, week of dag last te hebben van de verschillende manieren van cyberpesten. Hieruit kan er geconcludeerd worden dat de respondenten ervaring hebben met cyberpesten, maar dat dit niet op structurele basis gebeurt.

De respondenten geven aan gevoelens van verdriet, onzekerheid, angst en eenzaamheid te ervaren wanneer zij negatieve ervaringen opdoen op het internet. Hier praten de respondenten het liefst over met de begeleiders van Aveleijn. De negatieve ervaringen die mensen met een licht verstandelijke beperking opdoen op het internet, kunnen een rol spelen bij het ontstaan van afwijkende sociale informatieverwerking. De wijze waarop iemand een sociale situatie interpreteert wordt immers bepaald door ervaringen uit het verleden. Er kan een vicieuze cirkel ontstaan waarin iemand met een licht verstandelijke beperking door problemen met sociale informatieverwerking ongepast gedrag vertoont, dat afwijkende reacties uit de omgeving oproept, die op hun beurt de afwijkingen in sociale informatieverwerking bij iemand met een licht verstandelijke beperking versterken (Davidson, Smith, & Burns, 2013). Op basis van de resultaten is er geen aantoonbare reden die laat zien dat de negatieve ervaringen het gedrag van de respondenten heeft beïnvloed. Dit vanwege het minimale aantal keren dat het cyberpesten is voorgekomen.

Vier van de twaalf respondenten geven aan weleens gecyberpest te hebben via Whatsapp en Facebook. Dit deden zij vanwege iemands mening of omdat zij werden uitgelokt. Wanneer zij iemand cyberpesten, geven de respondenten aan dat zij zich boos, verdrietig en angstig voelen en het gevoel hebben dat diegene het verdiende. Vanwege hun beperking hebben mensen met een licht verstandelijke beperking moeite met hun empathische vermogen en zelfsturing in hun eigen gedrag. Doordat zij hun gedrag moeilijk kunnen sturen, worden hun gevoelens direct omgezet in gedrag. Dit leidt tot een beperkte impulscontrole, waardoor zij sneller geneigd zijn probleemsituaties op te lossen vanuit agressief gedrag. Dit kan ertoe leiden dat zij sneller zullen cyberpesten (De Beer, 2012). De respondenten geven aan dat zij met hun begeleiders over hun emoties en ervaringen op het internet praten. Zij worden door de begeleiding ingekaderd wanneer zij op een negatieve manier te maken krijgen met cyberpesten. Hierdoor zijn de verschillende vormen van cyberpesten bij de respondenten niet vaker dan één tot twee keer voorgekomen. Er is dus geen sprake van structureel cyberpesten onder de respondenten.

Er kan geconcludeerd worden dat de meeste respondenten wel ervaring hebben met cyberpesten, maar dat er bij geen enkele respondent sprake is van een structureel probleem. De ervaringen blijven beperkt tot een enkele keer. Dit heeft mede te maken met de begeleiding, waarmee de cliënten van

Aveleijn kunnen praten over hun ervaringen en emoties. Daarnaast kan er geconcludeerd worden uit de ervaringen van zowel de slachtoffers als daders van cyberpesten dat dit gebeurt via Whatsapp en/of Facebook.

5.1.3 Waar hebben mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn behoefte aan als het aankomt op veilig internetten?

Wat betreft de behoeftes van mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn als het aankomt op veilig internetten, benoemt de meerderheid van de respondenten dat zij behoefte hebben aan een begeleider van Aveleijn bij wie zij terecht kunnen. Kijkend naar de resultaten valt het op dat mensen die zelf weleens zijn gecyberpest, hier meer behoefte aan hebben. Hierbij gaat het zowel om het verkrijgen van kennis en informatie als dat zij iemand hebben bij wie zij terecht kunnen voor hun ervaringen en emoties. Het is hierbij belangrijk dat de begeleider van Aveleijn hen goed kan ondersteunen bij het veilig internetten.

Op de vraag wie er verantwoordelijk is voor het veilig internetten, heerst er nog steeds een algemene discussie in de maatschappij. Uit onderzoek blijkt dat ouders vaak scholen verantwoordelijk stellen, maar dat scholen zich minder tot niet verantwoordelijk voelen wanneer het pesten ver weg van school gebeurt, zoals bijvoorbeeld op het internet (Stauffer, Heath, Coyne, & Ferrin, 2012). In dit geval zou de rol van de school in handen vallen van Aveleijn.

5.1.4 Waar hebben mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn behoefte aan ten aanzien van cyberpesten?

Op basis van de resultaten hebben de mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking Aveleijn een aantal behoeften ten aanzien van cyberpesten. Het gaat hierbij om duidelijke afspraken en regels, informatie avonden en de mogelijkheid om te kunnen praten met begeleiders. Het gaat hier voornamelijk om de mensen die in het verleden weleens zijn gecyberpest, die deze behoeften hebben. Echter, de meerderheid van de respondenten geeft aan geen behoeften te hebben ten aanzien van cyberpesten. Ondanks dat, geven vrijwel alle respondenten aan dat cyberpesten het beste voorkomen kan worden door hierover te praten met de begeleiding. Dit wordt tevens gesteld in het onderzoek van Charles E. Notar (2013). Uit zijn onderzoek blijkt namelijk dat er nog geen effectieve methodes zijn ontwikkeld die het aan alle eisen voldoen om het cyberpesten volledig te stoppen. Maar zij stellen dat er wel degelijk vele mogelijke maatregelen zijn te ondernemen om het cyberpesten tegen te gaan. Zo concluderen zij onder andere dat:

- Begeleiders en ouders intensief samen moeten werken;
- Slachtoffers de daders moeten blokkeren op de betreffende sites;
- Het bewijs van het pesten moeten bewaren;
- Er een melding van moet worden gemaakt bij de desbetreffende website host;
- Men aangifte moet doen bij de politie;
- Het slachtoffer geestelijke verzorging moet krijgen van een professional (Notar, Padgett, & Roden, 2013).

Ditzelfde wordt concludeerd door het onderzoek van Ralf Wölfer, die in 2013 onderzoek deed naar cyberpesten op reguliere middelbare scholen in Duitsland. Door middel van sociale-vaardigheid trainingen, is er geprobeerd om studenten meer inzicht te geven door zich te focussen op het gedrag richting de slachtoffers. Hierdoor werden jongvolwassenen zich bewuster van hun gedrag op internet. Deze training heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat het cyberpesten bij de betreffende doelgroep is terug gedrongen. Dit onderzoek heeft zich gefocust op preventieve maatregelen bij de

doelgroep zelf, en niet de omstanders en de omgeving (Wölfer, Schultze-Krumbholz, Zagorscak, Jäckel, Göbel, & Scheithauer, 2013).

Er kan aan de hand van de resultaten en de theorie geconcludeerd worden dat het de verantwoordelijkheid van de veiligheid van de respondenten op het internet ligt bij de begeleiders van Aveleijn. Het is hun taak dat zij hun cliënten vertellen dat zij bij hun terecht kunnen om hen te ondersteunen, te informeren en te begeleiden op het internet en bij het cyberpesten. Dit is volgens de resultaten de behoefte van de mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn.

5.1.5 Wat is de kennis en ervaring van mensen met een licht verstandelijke beperking in de leeftijd tot en met dertig jaar bij Aveleijn ten aanzien van cyberpesten?

Aan de hand van de praktische deelvragen, wordt de hoofdvraag van het onderzoek beantwoord. Er is namelijk gebleken dat mensen met een licht verstandelijke beperking tot en met dertig jaar bij Aveleijn niet beschikken over voldoende kennis om te weten wat de gevaren zijn van het internet en social media. Hierbij gaat het om kennis met betrekking tot het handelen, als de feitelijke kennis zoals wat de term cyberpesten inhoudt en wat het met hun persoonlijke gegevens gebeurt. Dit heeft tot op heden nog niet geresulteerd in negatieve ervaringen op het internet bij de respondenten. De meeste respondenten geven namelijk aan dat zij één tot twee keer te maken hebben gehad met cyberpesten, maar dat dit niet structureel gebeurt. Uit ervaringen van de respondenten blijkt dat het cyberpesten, zowel als dader als slachtoffer, plaatsvindt op Facebook en Whatsapp.

Op basis van de behoefte van de respondenten kan er geconcludeerd worden dat zij bij vragen en hulp graag naar hun begeleiders van Aveleijn stappen.

Met name omdat onderzoeken stellen dat de kans dat mensen met een licht verstandelijke beperking het slachtoffer worden van pesten twee keer zo groot is, is het belangrijk dat zij optimaal ondersteund worden door hun begeleiders (Maag & Katsiyannis, 2012). Ondanks dit gegeven, hebben professionals en omstanders vaak nog te weinig handvaten om deze problematiek op te lossen of te voorkomen (Kennisnet, 2014). Het is daarom van belang dat de kennis en informatie bij zowel de mensen met een licht verstandelijke beperking tot en met dertig jaar bij Aveleijn, als de begeleiders zelf versterkt wordt.

5.2 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de uitkomsten van de hoofdvraag en deelvragen worden er aanbevelingen gedaan over het onderwerp cyberpesten met betrekking tot licht verstandelijk beperkte mensen tot en met dertig jaar bij Aveleijn. Deze aanbevelingen worden gedaan op basis van de resultaten, conclusies en theorie. De aanbevelingen zijn gericht naar Aveleijn.

De eerste aanbeveling voor Aveleijn is dat de kennis van de doelgroep wat betreft het cyberpesten en het internet wordt versterkt. Dit zou bijvoorbeeld aan de hand van informatie avonden of persoonlijke gesprekken kunnen. Hierbij is het belangrijk dat er niet gewacht wordt met het verstrekken van kennis totdat er iets is gebeurd, maar dat dit preventief gebeurt. Op deze manier kunnen de cliënten van Aveleijn met een veiliger gevoel op het internet zitten. Ditzelfde geldt voor het afspraken maken wat betreft het internet gebruik. De cliënten van Aveleijn moeten weten welke bewegingsvrijheden zij hebben en wat grensoverschrijdend gedrag is. Dit wordt tevens beaamd door het onderzoek van Terence Davidson, Hilary Smith en Jan Burns (2013). Zij stellen dat het geweten van iemand met een licht verstandelijke beperking minder goed ontwikkeld is, waardoor zij minder

goed weten wat goed en fouts. Mede door hun onvermogen adequaat op situaties te reageren (afwijkende sociale informatieverwerking) en overschatting door anderen en zichzelf, hebben personen met een licht verstandelijke beperking vaak negatieve ervaringen in het sociale verkeer, waardoor zij veelal een negatief zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen hebben (Davidson, Smith, & Burns, 2013).

De tweede aanbeveling heeft betrekking op de begeleiders van Aveleijn. Uit de resultaten komt naar voren dat de mensen tot en met dertig jaar met een licht verstandelijke beperking bij Aveleijn een behoefte hebben om hun ervaringen en kennis te bespreken met hun begeleiders bij Aveleijn. De begeleiders van Aveleijn moeten zich daarom bewust zijn van de verantwoordelijkheid die zij dragen wat betreft het veilig internetten en het cyberpesten. Het is hun taak om de cliënten te ondersteunen met kennis en internet vaardigheden. De begeleiders van Aveleijn zullen hierin moeten samenwerken om één heldere visie te hebben over hoe om te gaan met het cyberpesten. Hierbij zou het maken van een protocol een toegevoegde waarde zijn. Het belang van samenwerking binnen de hulpverlening om cyberpesten te stoppen, wordt benadrukt door Charles E. Notar (2013). Hij stelt dat de omgeving van het slachtoffer onder andere intensief moet samenwerken om een rol te spelen in het stoppen en voorkomen van cyberpesten (Notar, Padgett, & Roden, 2013).

Tenslotte wordt het Lectoraat Community Care & Youth aanbevolen dit onderzoek voort te zetten op een grotere schaal. Het aantal respondenten is momenteel nog minimaal, waardoor het lastig is om een juiste weerspiegeling te geven van de kennis en ervaring van de onderzoekspopulatie. Om de onderzoeksvraag nog beter te kunnen beantwoorden, zou een grootschaliger onderzoek nodig zijn.

5.3 Sterkte en zwakte analyse

Gedurende de voorbereiding en de uitvoering van dit onderzoek, zijn er verschillende sterktes en zwaktes ontdekt. Het belangrijkste zwakte punt had te maken met de onmachtssituatie die ontstond in de voorbereiding van het onderzoek. Vanwege de onzekerheid over de uitvoering door de onduidelijke en nalatige communicatie aan de kant van onze eerdere onderzoekspopulatie, ontstond er een situatie waarin er gekozen moest worden tussen afscheid nemen van de organisatie of vertraging van het onderzoek. Er is gekozen voor het afscheid nemen, waardoor er binnen afzienbare tijd een nieuwe onderzoekspopulatie moest worden gevonden. Deze beslissing is genomen op 29 april. Vervolgens zaten wij met de ongelukkige timing van de meivakantie waarin wij allebei op vakantie gingen. De geringe tijd die toen was overgebleven maakte onder andere dat de cliënten pas kort van tevoren over de enquête te horen kregen, de vragenlijst niet soepel verliep in de uitvoering en het verwerken van de resultaten in korte tijd moest gebeuren. Dit is de grootste zwakte plek van het onderzoek. De overmacht situatie beïnvloedde het onderzoek op een negatieve manier. Hierdoor is onder andere de onderzoekspopulatie op een laag aantal gebleven, wat tevens een zwakte is van het onderzoek.

Kijkend naar de enquête heeft de situatie met de onderzoekspopulatie ook hier negatieve gevolgen gehad. Omdat de enquête in korte tijd moest worden aangepast, was er weinig tijd om de enquête te testen. Hierdoor zijn er een aantal minpunten in de vragenlijst. Zo zijn er een aantal vragen die vermeden hadden kunnen worden vanwege de relevantie en omdat sommige vragen dubbelop zijn. Daarnaast wordt er niet op alle onderwerpen even diep ingegaan, waardoor de antwoorden op sommige deelvragen niet volledig beantwoord konden worden. Als er meer werd stilgestaan bij een aantal deelvragen, waren de resultaten en conclusies misschien anders geweest. Zo zouden bij een

aantal onderwerpen meer gesloten vragen gesteld moeten worden om de onderzoekspopulatie te helpen met het geven van een antwoord. Omdat deze vragen open waren, werden de respondenten overgelaten aan hun eigen ingevingen. Tevens bevatte de enquête een aantal spelfouten. Deze spelfouten zouden invloed kunnen hebben op het antwoord van de respondenten. Al met al lag de grootste zwakte van de uitvoering van het onderzoek in de enquête.

Een andere valkuil van het onderzoek is het feit dat de respondenten de enquête invullen terwijl er iemand met hen mee kijkt. Op deze manier kunnen zij zich misschien ongemakkelijk voelen bij het invullen van bepaalde vragen, ondanks dat de enquête anoniem wordt ingevuld. In de toekomst zou de begeleider beter tegenover de respondent kunnen zitten zodat de begeleider niet mee kan kijken op het scherm, maar zodat er wel een beroep op hem/haar kan worden gedaan wanneer de respondent er niet uit komt.

Kijkend naar de sterktes van het onderzoek is een belangrijke sterkte het feit dat dit onderzoek herhaalbaar is voor de toekomst. Op deze manier kan het geringe aantal respondenten alsnog worden uitgebreid om een meer representatiever beeld te krijgen van de onderzoeksvraag. Wel zou de enquête moeten worden aangepast wanneer het onderzoek herhaald zou worden. Daarnaast is een andere sterkte dat de enquête dusdanig is aangepast op de onderzoekspopulatie, dat er nauwelijks sprake was van misverstanden bij de respondenten. Daarop aansluitend was een andere sterkte dat er een begeleider aanwezig was bij het onderzoek in de vorm van een onderzoeker of een persoonlijk begeleider.

Tevens zijn de aanbevelingen specifiek gericht op Avelijn, wat het onderzoek relevant maakt. Er worden namelijk adviezen gegeven over veranderingen in de huidige situatie.

Tenslotte is er tijdens het beantwoorden van de theoretische deelvragen veelvuldig gebruik gemaakt van nationale en internationale bronnen. Veel van deze bronnen bestaan uit wetenschappelijke literatuur, wat de bronvermelding valide maakt.

5.4 Discussie

Cyberpesten is de afgelopen jaren een steeds bekender fenomeen. Cyberpesten gebeurt online op internet en sociale platformen en is daarom moeilijk te bestrijden, want hoe stop je iets wat niet makkelijk te zien is? Dit maakt het ook lastig voor scholen en zorg gerichte organisaties om hier in te grijpen.

Toch vindt het meeste gepest plaats in de omgeving van de school. In deze fase van hun leven leren kinderen namelijk omgaan met het internet en ontwikkelen zij vriendschappen en relaties. De vraag is daarom in hoeverre de scholen verantwoordelijk zijn voor het cyberpesten. Er zijn namelijk scholen die bijvoorbeeld het gebruik van smartphones verbieden. Helaas is dit een bestrijding van symptomen, en niet van het daadwerkelijke probleem.

Zelfs wanneer er preventieve maatregelen zijn opgesteld door een school, is het maar de vraag of deze maatregelen rekening houden met mensen met een beperking, bijvoorbeeld mensen met autisme of met een licht verstandelijke beperking. Met name in het onderwijs is de ontwikkeling gaande dat speciale scholen moeten sluiten en dat mensen met een beperking in het reguliere onderwijs terecht komen (Passend Onderwijs, 2016). Naast het feit dat je je kunt afvragen of zij daardoor wel een eerlijke kans krijgen, is het maar zeer de vraag of er in de toekomst wel genoeg aandacht voor hun zal zijn als het aankomt op het ontwikkelen van preventieve methoden die het cyberpesten moeten voorkomen.

Ondanks dat de WMO ervoor moet zorgen dat zorg steeds meer op maat moet komen, is dit in het onderwijs een stuk minder het geval. Hier worden kinderen en jongeren zoveel mogelijk in het reguliere onderwijs gestopt om kosten te besparen. Terwijl het geen overbodige luxe zou zijn om mensen met een stoornis extra aandacht te geven. Zo hebben mensen met een autistische stoornis een beperking in de ontwikkeling van sociaal inzicht en sociaal contact (Delfos, 2008). Het kost iemand met een stoornis daarom aanzienlijk meer moeite om sociaal gezien mee te kunnen komen met zijn leeftijdsgenoten. Wanneer scholen deze mensen dan niet ondersteunen, kunnen zij een sociale achterstand oplopen waartegen zij de rest van hun leven moeten knokken om niet nóg verder achter te lopen.

Kijkend naar het cyberpesten, het veilig internetten en het aanleren van internet vaardigheden wordt er door ouders naar scholen gekeken als verantwoordelijke. Kijkend naar de opvoedende taak van zowel de scholen als de ouders, is het maar de vraag in hoeverre de ouders deze taak oppakken. Momenteel zijn er vakken als informatica die de jongeren meer moet leren over computers en het internet. Het zou daarom niet moeilijk moeten zijn om van cyberpesten een terugkerend thema te kunnen maken in de klaslokalen. Landelijk gezien zouden scholen hun leerlingen informatie moeten geven over veilig internetten. Internet is een onderwerp waar men steeds meer te maken mee krijgt en is niet een tijdelijk fenomeen. Scholen moeten daarom structureel meer aandacht besteden aan het verstrekken van kennis en informatie. Dit is iets wat in ieder leerjaar van de basisschool en middelbare school terug zou moeten komen. Scholen moeten zich realiseren dat het internet en social media een grote invloed heeft op het dagelijkse leven van een jong volwassene. Er zijn vele gevallen waarin levens zijn verwoest als gevolg van verkeerde handelingen op het internet.

Een ander belangrijk aspect om het cyberpesten te stoppen is dat de cyberpesters niet moeten worden behandeld als een crimineel/dader. Wanneer iemand (niet anoniem) cyberpest, zal er met deze persoon hetzelfde moeten worden omgegaan als met een slachtoffer. De persoon zal meer informatie over internetten en cyberpesten moeten verkrijgen en zal in gesprek moeten gaan met mensen. Uiteraard is het afhankelijk van de daad van de cyberpesters of ze worden gestraft of niet, op deze manier leren zij beter de slachtoffers te begrijpen. Het gaat hierbij om het bewustmaken wat pesten met iemand doet. In veel gevallen zijn de daders zich er vaak niet van bewust dat wat zij doen op het internet, grote gevolgen kan hebben in het leven van iemand. Dit wordt ondersteund door Ralf Wölfer. Hij heeft in 2013 onderzoek naar cyberpesten gedaan en heeft hierbij een methodiek gebruikt die de studenten liet zien wat pesten met de slachtoffers doet. Juist door de preventieve maatregelen te focussen op de daders in plaats van de slachtoffers en de omgeving, werd de oorzaak van het probleem aangepakt in plaats van de gevolgen (Wölfer, Schultze-Krumbholz, Zagorscak, Jäckel, Göbel, & Scheithauer, 2013).

Eén ding is in ieder geval duidelijk; cyberpesten moet stoppen.

Bibliografie

- Algemeen Dagblad. (2016, januari 12). *Naaktfoto's jonge Tilburgse scholieren op Instagram*. Opgeroepen op februari 2016, van AD.nl: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/4223344/2016/01/12/Naaktfoto-s-jonge-Tilburgse-scholieren-op-Instagram.dhtml>
- Aveleijn. (2016). *Over ons*. Opgeroepen op mei 11, 2016, van Aveleijn.nl: <http://www.aveleijn.nl/over-ons/>
- Baas, N., De Jong, M. D., & Drossaert, C. H. (2013). Children's Perspectives on Cyberbullying: Insights Based on Participatory Research. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 248-252.
- Baxendale, S. (2010). The Flynn effect and memory junction. *Journal of Clinical & Experimental Neuropsychology*, 1-6.
- CBS. (2012, oktober 23). *Verdere groei mobiel internetgebruik*. Opgeroepen op februari 2016, van CBS.nl: <http://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/45d7acaf-a2d5-43c4-a893-436b5c5a9aaf/0/pb12n060.pdf>
- Cyberpesten.be. (n.d.). *Wat is digitaal pesten*. Opgeroepen op februari 24, 2016, van Cyberpesten.be: <http://www.cyberpesten.be/>
- Davidson, T., Smith, H., & Burns, J. (2013). The impact of cognitive assessment on the identity of people with learning disabilities. *British journal of learning disabilities*, 185-192.
- De Beer, Y. (2012). *De Kleine Gids 2012 - Mensen met een licht verstandelijke beperking*. Deventer: Wolters Kluwer.
- De Stentor. (2016, januari 20). *Leerlingen school Neede geschorst om pesten*. Opgeroepen op februari 2016, van DeStentor.nl: <http://www.destentor.nl/regio/berkelland/leerlingen-school-neede-geschorst-om-pesten-1.5642363>
- Delfos, M. (2008). *Een vreemde wereld*. Amsterdam: SWP.
- Het Laatste Nieuws. (2016, februari 13). *"Jij bent voor niets goed": Waals meisje (14) pleegt zelfmoord na talloze pesterijen*. Opgeroepen op februari 2016, van HLN.nl: <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/2616250/2016/02/13/Jij-bent-voor-niets-goed-Waals-meisje-14-pleegt-zelfmoord-na-talloze-pesterijen.dhtml>
- Holmes, K. M., & O'Loughlin, N. (2012). The experiences of people with learning disabilities on social networking sites. *BILD The Official Journal of the British Institute of Learning Disabilities*, 3-7.
- Jacobs, N. C., Völlink, T., Dehue, F., & Lechner, L. (2014). Online Pestkoppentoppen: systematic and theory-based development of a web-based tailored intervention for adolescent cyberbully victims to combat and prevent cyberbullying. *BMC Public Health*, 14-16.
- Kennisnet. (2014). *LVB-jeugd en sociale media. Rapport over jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) en de risico's van sociale media*, 6-26.

- Löbker, G., Wennink, E., & De Jong, A. (2011). Schoolplan 't Genseler. *OSG Hengelo*, 4-37.
- Lund, R., Nielsen, K. K., Hansen, D. H., Kriegbaum, M., Molbo, D., Due, P., et al. (2009). Exposure to bullying at school and depression in adulthood: A study of danish men born in 1953. *European journal of public health*, 111-116.
- Maag, J. W., & Katsiyannis, A. (2012). Bullying and Students with Disabilities. *Legal and Practice Considerations*, 78-84.
- Marketingfacts. (2014, mei 1). *Mediabesteding: hoeveel tijd besteden we aan tv, lezen, internet en andere media?* Opgeroepen op mei 11, 2016, van Marketingfacts.nl: <http://www.marketingfacts.nl/berichten/mediabesteding-hoeveel-tijd-besteden-we-aan-tv-lezen-internet-en-andere-med>
- Mediapaats.nl. (n.d.). *Betekenis Smartphone*. Opgeroepen op februari 24, 2016, van Mediapaats.nl: <http://www.mediapaats.nl/woordenboek/smartphone>
- Migchelbrink, F. (2009). *Projectmatig werken en onderzoek: Een handleiding voor professionals in onderwijs, zorg, welzijn en wonen*. Eindhoven: SWP.
- Naruskov, K., Luik, P., Nocentini, A., & Menesini, E. (2012). Estonian students' perception and definition of cyberbullying. *Trames*, 323 - 343.
- Notar, C. E., Padgett, S., & Roden, J. (2013). Cyberbullying. *Resources for Intervention and Prevention*, 133-143.
- Passend Onderwijs. (2016). *Ondersteuningsplan*. Opgeroepen op mei 19, 2016, van Passend Onderwijs: <https://www.passendonderwijs.nl/samenwerkingsverbanden-en-gemeenten/wettelijke-taken/ondersteuningsplan/>
- Qualtrics. (2016). *Qualtrics.com*. Opgeroepen op mei 12, 2016, van Qualtrics: <https://www.qualtrics.com/>
- Rose, C. A., Swearer, S. M., & Espelage, D. L. (2012). Focus on exceptional children. *Bullying and Students with Disabilities: The Untold Narrative*, 2-8.
- Stauffer, S., Heath, M. A., Coyne, S. M., & Ferrin, S. (2012). *High school teachers' perceptions of cyberbullying prevention and intervention strategies*, 353-366.
- Stichting school & veiligheid. (sd). *Online pesten: wat is strafbaar?* Opgeroepen op februari 2016, van Schoolenveiligheid.nl: <http://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/online-pesten-wat-is-strafbaar/>
- Techterms. (n.d.). *Web host definition*. Opgeroepen op februari 2016, van Techterms: <http://techterms.com/definition/webhost>
- Valkenburg, P. (2014). *Schermgaande jeugd*. Amsterdam: Prometheus Bert Bakker.
- Van Deursen, A., & Van Dijk, J. (2012). Trendrapport internetgebruik 2012. *Een Nederlands en Europees perspectief*, 114-117.

- Wölfer, R., Schultze-Krumbholz, A., Zagorscak, P., Jäkkel, A., Göbel, K., & Scheithauer, H. (2013). *Prevention 2.0: Targeting Cyberbullying @ School*, 1-10.
- Yang, S.-J., Steward, R., Jae-Min, K., Kim, S.-W., Shin, I.-S., Dewey, M., et al. (2012). Differences in predictors of traditional and cyber-bullying: a 2-year longitudinal study in Korean school children. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 310-317.
- Zorg en Welzijn. (2016, februari 16). *Hoe herken je een licht verstandelijke beperking?* Opgeroepen op februari 25, 2016, van Zorg en Welzijn:
<http://www.zorgwelzijn.nl/Gehandicaptenzorg/Nieuws/2016/2/Hoe-herken-je-een-licht-verstandelijke-beperking/>

Bijlage 1: De enquête

Ben je een man of vrouw?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

Hoe oud ben je?

Waar woon je?

- ☐ Ik woon op een woongroep
- ☐ Ik woon zelfstandig, namelijk in;

Wat is je nationaliteit?

Wat is je hoogst gehaalde studie/opleiding?

- ☐ Basisschool
- ☐ Middelbare school
- ☐ MBO
- ☐ HBO
- ☐ Universiteit

Wat doe jij in je vrije tijd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Ik doe aan sport
- ☐ Ik bespeel een instrument
- ☐ Ik game/doe computerspelletjes
- ☐ Ik kijk graag TV
- ☐ Ik luister naar muziek
- ☐ Ik zit achter mijn telefoon
- ☐ Ik ga om met vrienden en familie
- ☐ Anders, namelijk;

Met wie breng jij je vrije tijd door? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Met niemand
- ☐ Met vrienden
- ☐ Met familie
- ☐ Met mensen die ik ken via Avelijn
- ☐ Met mensen die ik ken via sport en hobby's
- ☐ Anders, namelijk;

Met welke personen woon jij thuis? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Vader
- ☐ Moeder
- ☐ Twee vaders
- ☐ Twee moeders
- ☐ Broer(s) en/of Zus(sen)
- ☐ Stiefbroer(s) en/of Stiefzus(sen)
- ☐ Met mijn kinderen
- ☐ Met andere familieleden en bekenden
- ☐ Ik woon op een woongroep
- ☐ Anders, namelijk;

Wat is de hoogste opleiding van je vader en/of moeder?

- ☐ Basisschool
- ☐ Middelbare school
- ☐ MBO
- ☐ HBO
- ☐ Universiteit
- ☐ Weet ik niet

Welke vormen van social media gebruik je thuis, en hoe vaak?

	Klik om te schrijven Kolom 1					
	Nooit	1 keer per maand	1 keer per week	meerdere keren per dag	1 keer per dag	meerdere keren per dag
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Snapchat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Whatsapp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E-mail	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Klik om te schrijven Kolom 1					
	Nooit	1 keer per maand	1 keer per week	meerdere keren per dag	1 keer per dag	meerdere keren per dag
Youtube	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Anders	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hoeveel uur per dag besteed je thuis aan social media?

- ☐ Helemaal niets
- ☐ Ongeveer een half uur
- ☐ 1 uur
- ☐ 2 uur
- ☐ 3 uur
- ☐ 4 uur
- ☐ 5 uur
- ☐ Meer dan vijf uur

Met wie heb je contact via social media? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Vrienden/vriendinnen
- ☐ Familie
- ☐ Begeleiders
- ☐ Onbekenden
- ☐ Anders, namelijk;

Welke afspraken heb jij met de begeleiders van Aveleijn gemaakt over social media? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Er zijn geen afspraken
- ☐ Afspraken over de tijd dat ik op social media zit
- ☐ Afspraken over welke social media ik mag gebruiken
- ☐ De afspraak dat de begeleiders mogen meekijken wanneer ik social media gebruik
- ☐ De afspraak dat de begeleiders mogen controleren hoe en met wie ik contact heb
- ☐ Anders, namelijk;

Controleren je begeleiders of jij je aan de afspraken houdt?

- ☐ Ja

- ☐ Nee

Weet jij wat cyberpesten is?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

In hoeverre zijn de volgende stellingen van toepassing?

	Nooit	Meestal niet	Soms	Meestal wel	Altijd
Ik voel mij veilig als ik op social media zit.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik praat op internet met onbekende mensen.	☐	☐	☐	☐	☐
Alle mensen die gebruik maken van social media hebben goede bedoelingen.	☐	☐	☐	☐	☐
Als ik een onbekend iemand leer kennen op internet, dan vertrouw ik die persoon.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik weet welke gegevens van mij worden bewaard op websites.	☐	☐	☐	☐	☐

Wordt in jouw omgeving wel eens gecyberpest?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Weet ik niet

Heb je weleens iemand zien cyberpesten? (je zag bijvoorbeeld dat iemand een gemeen berichtje stuurde).

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wat heb je toen gedaan toen je zag dat er werd gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Niets
- ☐ Ik wilde het slachtoffer helpen, maar ik wist niet hoe.
- ☐ Ik wilde het slachtoffer helpen, maar ik was bang dat ik dan zelf ook slachtoffer zou worden.
- ☐ Ik heb het slachtoffer geholpen.
- ☐ Ik heb zelf ook mee gepest.
- ☐ Ik heb meegepest omdat ik bang was om anders slachtoffer te worden van cyberpesten.
- ☐ Niet van toepassing.
- ☐ Anders, namelijk;

Ben je weleens gecyberpest?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Op welke manier werd / word je gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Twitter
- ☐ Facebook
- ☐ Youtube
- ☐ Whatsapp
- ☐ Snapchat
- ☐ Instagram
- ☐ E-mail
- ☐ Anders, namelijk

Waarom werd/word jij gecyberpest? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Vanwege mijn huidskleur
- ☐ Vanwege mijn geaardheid
- ☐ Vanwege mijn uiterlijk
- ☐ Vanwege mijn mening
- ☐ Omdat ik het uitlokte

Hoe vaak is het afgelopen jaar voorgekomen dat iemand jou:

Klik om te schrijven Kolom 1

	Nooit	1-2 keer voorgekomen	3-6 keer voorgekomen	Meerdere keren per maand	Me keren w
Via social media gemene dingen over jou heeft gezegd	☐	☐	☐	☐	☐
Via social media bedreigd heeft	☐	☐	☐	☐	☐
Via social media heeft gevraagd om een naakt foto te sturen	☐	☐	☐	☐	☐
Via social media, zonder toestemming, foto's/video's van jou heeft verspreid	☐	☐	☐	☐	☐
Via social media heeft uitgescholden	☐	☐	☐	☐	☐
Via social media vervelende berichten heeft gestuurd	☐	☐	☐	☐	☐
Identiteit (naam, profielfoto etc.) op social media heeft overgenomen	☐	☐	☐	☐	☐
Account op social media gehackt heeft	☐	☐	☐	☐	☐
Buitengesloten heeft van een groep (bijvoorbeeld: chatgroep op whatsapp, gezamenlijke pagina op Facebook)	☐	☐	☐	☐	☐

Wanneer ik word gecyberpest, dan; (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Doet het mij niks
- ☐ Voel ik mij verdrietig
- ☐ Voel ik mij onzeker
- ☐ Voel ik mij angstig
- ☐ Voel ik mij alleen
- ☐ Verlies ik het vertrouwen in vrienden/vriendinnen
- ☐ Denk ik er wel eens aan om niet meer verder te leven
- ☐ Praat ik liever niet meer met mensen
- ☐ Anders, namelijk;

Met wie praat je over cyberpesten? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Niemand
- ☐ Begeleider van Aveleijn

- ☐ Familie
- ☐ Vrienden
- ☐ Psycholoog/psychiater
- ☐ Anders, namelijk:

Ben je wel eens op een andere manier, dan cyberpesten, gepest?

	Klik om te schrijven Kolom			
	Nooit	1-2 keer voorgekomen	3-6 keer voorgekomen	meerdere keren per maand
Er zijn wel eens spullen van mij afgepakt	☐	☐	☐	☐
Er zijn wel eens spullen van mij kapot gemaakt	☐	☐	☐	☐
Ik ben wel eens geslagen, geschopt, geknepen etc.	☐	☐	☐	☐
Er zijn wel eens nare woorden tegen mij gezegd	☐	☐	☐	☐

Heb je weleens gecyberpest?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Waarom heb jij gecyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Vanwege iemands huidskleur
- ☐ Vanwege iemands geaardheid
- ☐ Vanwege iemands uiterlijk
- ☐ Vanwege iemands mening
- ☐ Omdat iemand het uitlokte

Hoe vaak is het het afgelopen jaar voorgekomen dat:

	Klik om te schrijven Kolom			
	Nooit	1-2 keer voorgekomen	3-6 keer voorgekomen	Meerdere keren per maand
Jij via social media nare dingen tegen iemand zei	☐	☐	☐	☐

	Klik om te schrijven Kolom			
	Nooit	1-2 keer voorgekomen	3-6 keer voorgekomen	Meerder keren pe maand
Jij via social media iemand bedreigd hebt	☐	☐	☐	☐
Jij via social media iemand seksuele berichtjes hebt gestuurd	☐	☐	☐	☐
Jij via social media, zonder toestemming foto's en/of video's van iemand verspreid hebt	☐	☐	☐	☐
Jij via social media iemand uitgescholden hebt	☐	☐	☐	☐
Jij via social media iemand herhaaldelijk vervelende berichten gestuurd hebt	☐	☐	☐	☐
Jij de identiteit (naam, profielfoto enz.) van iemand op social media overgenomen hebt	☐	☐	☐	☐
Jij een social media account van iemand hebt gehackt	☐	☐	☐	☐
Jij iemand buitengesloten hebt van een groep op social media	☐	☐	☐	☐

Welke vormen van social media heb je gebruikt of gebruik je om te cyberpesten? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Twitter
- ☐ Facebook
- ☐ Whatsapp
- ☐ Snapchat
- ☐ Instagram
- ☐ E-mail
- ☐ Anders, namelijk:

Om welke redenen heb jij iemand gecyberpest? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Ik me aan die persoon irriteerde
- ☐ Anderen die persoon ook cyberpesten
- ☐ Ik bang was om zelf gecyberpest te worden
- ☐ Ik anderen wilde laten zien hoe populair ik ben

- ☐ Ik Jaloers was op diegene
- ☐ Het mij een kick geeft om te cyberpesten
- ☐ Ik van te voren niet had gedacht dat dit onder cyberpesten zou vallen
- ☐ Anders, namelijk;

Wat gebeurt er met je als je iemand cyberpest? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Het doet me niks
- ☐ Ik word verdrietig
- ☐ Ik word onzeker
- ☐ Ik voel me angstig
- ☐ Ik voel me sterk
- ☐ Ik voel me stoer
- ☐ Ik voel me goed
- ☐ Het voelt alsof diegene het verdient
- ☐ Ik denk er wel eens aan dat ik niet meer verder wil leven
- ☐ Anders, namelijk;

Met wie praat je over deze gevoelens? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Niemand
- ☐ Mijn begeleider van Aveleijn
- ☐ Familie
- ☐ Vrienden
- ☐ Psycholoog/psychiater
- ☐ Anders, namelijk;

Heb je wel eens op een andere manier dan cyberpesten gepest?

	Klik om te schrijven Kolom 1					
	Nooit	1-2 keer voorgekomen	3-6 keer voorgekomen	meerdere keren per maand	Meerdere keren per week	Meerdere keren per dag
Ik heb wel eens spullen van iemand afgepakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Klik om te schrijven Kolom 1					
	Nooit	1-2 keer voorgekomen	3-6 keer voorgekomen	meerdere keren per maand	Meerdere keren per week	Meerdere keren per dag
Ik heb wel eens spullen van iemand kapot gemaakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb wel eens iemand geslagen, geschopt, geknepen etc.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb wel eens nare woorden recht in iemand gezicht gezegd	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Waar heb je behoefte aan als het aankomt op cyberpesten?

Waar heb je behoefte aan als het aankomt op veilig internetten?

Hoe denk jij dat cyberpesten het beste kan worden voorkomen?

Zou je hulp willen hebben van iemand om met cyberpesten om te gaan?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Van wie zou jij hulp willen hebben om met cyberpesten om te gaan? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Begeleiders van Aveleijn
- ☐ Familie
- ☐ Vrienden
- ☐ Psycholoog/psychiater
- ☐ Anders, namelijk;

Wil je nog iets kwijt over het onderwerp cyberpesten?

Bijlage 2: Modelovereenkomst onderzoeksopdracht

OVEREENKOMST ONDERZOEKSOPDRACHT

STUDENTGEGEVENS	
Naam	Vilmar van Oosterwijk, Evelien Haristan
Adres	Wanne 1, van Alphenstraat 36
Postcode/woonplaats	7641HE Wierden, 7576AE Oldenzaal
Telefoonnummer	0546-573104, 0541-521927
Mobiel	0650938951, 0658920343
Email	333477@student.saxion.nl , 313409@student.saxion.nl
Opleiding	Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
(Indien meerdere deelnemende studenten, naam en adresgegevens toevoegen)	
GEGEVENS INSTELLING/ORGANISATIE	
Naam Organisatie + afdeling	Lectoraat Community Care & Youth, Saxion
Eindverantwoordelijke onderzoek	Nicole Ketelaar & Ines Schell-Kiehl
Opdrachtgever	Nicole Ketelaar & Ines Schell-Kiehl
Adres	M.H. Tromplaan 28
Postcode/woonplaats	Postbus 7000 Enschede
Telefoonnummer	0570 - 515 365
Email	n.a.b.m.ketelaar@saxion.nl i.schell@saxion.nl
De organisatie geeft wel/niet* toestemming voor publicatie van het bachelorrapport.	
• Maar wel in afstemming met opdrachtgever en praktijkinstelling	
GEGEVENS ACADEMIE MENS EN MAATSCHAPPIJ	

Naam Organisatie + afdeling	Saxion, Academie Mens en Maatschappij
Eindverantwoordelijke onderzoek	Karin Kremer-Baars
Onderzoeksbegeleider + opleiding	Helma Hendriks
Adres	M.H. Tromplaan 28
Postcode/woonplaats	Postbus 70.000/7513 AB Enschede
Telefoonnummer	053-4871277
Email	w.hendriks@saxion.nl
GEGEVENS ONDERZOEK	
Onderwerp en achtergrondschets	Cyberpesten
Doelstelling/vraagstelling	Wat is de kennis en ervaring van jong volwassenen met een licht verstandelijke beperking in de leeftijd 18 tot 30 jaar bij Aveleijn Amaliahof ten aanzien van cyberpesten?
Projectomschrijving	Bij een zorginstelling wordt het perspectief van jong volwassenen in kaart gebracht ten aanzien van cyberpesten. Specifiek wordt ingegaan op hun kennis en ervaring.
Werkwijze	Vragenlijsten die persoonlijk worden afgenomen door de studenten in samenwerking met de jong volwassenen.
Middelen (bijv. financiën, overlegtijd)	Overlegtijd met onderzoekers van het Lectoraat / mogelijkheden om te participeren met andere deelonderzoeken rondom cyberpesten (kwalitatieve onderzoeksmethoden).
Tijdsfasering (start-, loop- eindtijd)	Februari t/m juli
Let op: dit mag maximaal zeven maanden in totaal beslaan.	
Beoogde tussenproducten	-
Producten ter beschikking	Rapport en mogelijk een presentatie voor de praktijkinstelling
Geheimhoudingsplicht (bijv. privacy)	JA, studenten volgen de interne procedure die uitgaat van de instelling ten aanzien van privacy. Daarnaast zal gebruik gemaakt worden van informed consent formulieren.

Overige afspraken / condities:

Het onderzoeksplan is gelezen en geaccordeerd door de opdrachtgever.

- Het al dan niet hebben van publicatierecht van een rapport voor Academie M&M dan wel de betrokken organisatie (sluit direct aan bij voorgaande punt);
- De gegevens uit het onderzoek mogen gebruikt worden voor het bachelor onderzoek, maar verder gebruik en verspreiding in overleg met de opdrachtgever de onderzoekslocatie;
- De empirische gegevens oftewel ruwe data die tijdens het onderzoek worden verzameld, worden door de studenten aan de opdrachtgever ter beschikking gesteld.

Overige afspraken en condities, indien van toepassing, kunnen gemaakt worden door opdrachtgever en studenten met betrekking tot onder meer:

- de te leveren aantallen eindrapporten (en de mogelijke extra kosten daarvan) en daarmee samenhangende extra inspanningen, zoals een handzame samenvatting van de rapportage en/of persbericht;
- De presentatie van de onderzoeksresultaten;
- het copyright/auteursrecht. (In de vorm van een zinsnede als: "Het auteursrecht van de eindrapportage / eindproduct berust bij");
- Het al dan niet hebben van publicatierecht van een rapport voor Academie M&M dan wel de betrokken organisatie (sluit direct aan bij voorgaande punt);
- Het al dan niet gemeenschappelijk dragen van de kosten van een (mogelijke) publicatie;
- Door de opdrachtgever te leveren inspanningen m.b.t. bijvoorbeeld het aanleveren van materiaal en informatie of te regelen voorzieningen ten behoeve van het onderzoek;
- Afspraken m.b.t. de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van het onderzoek vanuit AMM. Dat is formeel de manager onderwijsuitvoering, die de verantwoordelijkheid delegeert aan de onderzoeksbegeleider;
- Investerings- en betalingscondities: de naar verwachting vereiste financiële investering van de opdrachtgever (en eventuele bijdrage van de opdrachtnemer in de kosten), afspraken over mogelijk meerwerk en over betalingstermijnen/deelfacturen.

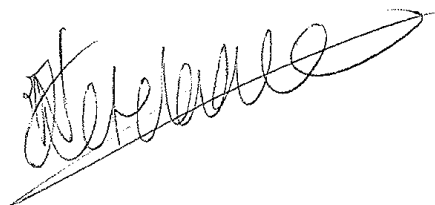
VOOR AKKOORD

• Handtekening Eindverantwoordelijke Opleiding

• Handtekening Eindverantwoordelijke Instelling

Nicole Ketelaar

Handtekening Student(en)

V. Ima van Oosterwijk

Datum en Plaats

18 mei 2016, Enschede

Evelien Haristan

Bijlage 3: Evaluatieformulier opdrachtgever onderzoek

In overleg met onderzoeksdocente Helma Hendriks zal deze later worden toegevoegd

Beoordelingsformulier T.AMM.37555 Bachelorrapport (2015-2016)

Naam student					
Studentnummer					
Datum					
1 ^e Beoordelaar					
2 ^{de} Beoordelaar					
Beoordelingsvoorwaarden			Feedback		
Aangeleverd zijn: Modelovereenkomst onderzoeksopdracht (bijlage 1 handboek) Evaluatieformulier opdrachtgever (bijlage 2 handboek)					
Ruwe data en instrument zijn gezien door de tweede beoordelaar tijdens het onderzoeksproces.					
Format (omslag, titelpagina, voorwoord, samenvatting, inhoudsopgave, inleiding (met aanleiding, doelstelling, vraagstelling, leeswijzer), beschrijving onderzoeksmethode, resultaten, conclusies, aanbevelingen, discussie) is zakelijk, helder en volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Er is gebruik gemaakt van juiste, relevante, actuele, buitenlandse, valide en betrouwbare bronnen en vermelding is correct volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Het rapport is geschreven in de vorm van een lopend verhaal met een logische opbouw, welke met behulp van inleidingen en overgangszinnen wordt verhelderd.					
Het rapport is geschreven in een correcte zakelijke schrijfstijl, de spelling is correct, grammatica is correct, formuleringen zijn correct (geen beschuldigingen, persoonlijke ontboezemingen, waardeoordelen, etc.)					
Alle bijlagen zijn relevant, spaarzaam, maar wel voldoende aanwezig ten behoeve van de reproduceerbaarheid van het onderzoek.					
Criteria	0	3	6	8	10
1. Het onderzoek is maatschappelijk relevant. Het onderzoek is bruikbaar en/of vernieuwend voor de beroepspraktijk.	De maatschappelijke relevantie, bruikbaarheid en meerwaarde voor de praktijk worden niet beschreven of zijn niet aanwezig.	Het onderzoek heeft summiere maatschappelijke relevantie en meerwaarde voor de beroepspraktijk. Het onderzoek is weinig bruikbaar.	Het onderzoek draagt bij aan optimalisering van de methodiek en/of methode van de opdrachtgevende instelling.	Tevens draagt het onderzoek bij aan andere, gelijksoortige instellingen op grond van maatschappelijk relevante ontwikkelingen. Hierbij zijn theorieën kritisch met elkaar vergeleken en geïntegreerd met de onderzoeksresultaten.	Daarnaast draagt het onderzoek bij aan het evidence based handelen in de beroepspraktijk. Hierbij wordt gekomen tot nieuwe inzichten, kennis ten aanzien van innovatie van de beroepspraktijk en een visie van de onderzoeker.

Criteria	0	3	6	8	10
2. Het onderzoek heeft <i>diepgang</i> , er wordt relevante theorie gebruikt inclusief (buitenlandse) vaktijdschriftartikelen, waarbij een afweging wordt gemaakt over de bruikbaarheid ervan voor het onderzoek.	Er is geen diepgang te onderscheiden en gebruik gemaakt van literatuur.	Er is gebruik gemaakt van (weinig) verschillende bronnen waarbij de meerwaarde niet relevant en logisch is.	Er wordt theorie gebruikt, waarbij de meerwaarde hoofdzakelijk relevant en logisch is. Richtlijn: 15 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een beschrijving van een of meerdere relevante internationale methodieken, of internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte theorie in de meeste paragrafen geïntegreerd in het rapport en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 16-20 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een vergelijking beschreven tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of nationale en internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte literatuur geïntegreerd in het rapport en vergelijkend en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 20 bronnen, incl. 5 artikelen. De betekenis van de vergelijking tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of internationale ontwikkelingen voor de beroepspraktijk is beschreven.
3. De onderzoeksvraag is helder, komt voort uit de doelstelling; is haalbaar, afgebakend en precies. De gebruikte onderzoeksmethode is transparant en verantwoord.	De doelstelling, onderzoeksvraag en/of deelvragen de gebruikte onderzoeksmethode worden niet weergegeven.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn niet helder en komen niet logisch uit elkaar voort.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn voldoende helder en sluiten op elkaar aan. Interview/enquêtevragen zijn geformuleerd op basis van geoperationaliseerde theorie.	Daarnaast zijn de items duidelijk geformuleerd, komen logisch uit elkaar voort en zijn voor één interpretatie vatbaar.	Daarnaast is de onderzoeksmethode complex en/of er wordt gebruik gemaakt van passende onderzoeksmethoden waardoor triangulatie bereikt kan worden.
4. De resultaten zijn reproduceerbaar en transparant. Het analysekader is duidelijk (bijvoorbeeld SPSS, Kwalitan), dataverwerking en weergave van resultaten is correct.	Het analysekader en/of de dataverwerking worden niet weergegeven.	De data zijn niet systematisch, verifieerbaar en op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt.	De data zijn plausibel. De weergave van de resultaten is correct, maar de resultaten hadden duidelijker weergegeven kunnen worden.	De data zijn op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt. De data zijn controleerbaar, betrouwbaar en valide.	Daarnaast zijn de items toe te passen in een bredere context dan de opdrachtgevende instantie.
5. De conclusies en aanbevelingen geven antwoord op de vraagstelling en worden gekoppeld aan theorie.	De conclusie en aanbevelingen zijn niet beschreven.	Er wordt onvoldoende specifiek antwoord gegeven op de vraagstelling of het antwoord op de vraagstelling is niet logisch beredeneerd.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is sprake van een minimale koppeling tussen resultaten en theorie.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is een koppeling tussen resultaten en theorie. De inzichten zijn echter voorspelbaar en niet (geheel) vernieuwend te noemen.	Er is een duidelijke koppeling gemaakt tussen de resultaten en de theorie en hierdoor is tot vernieuwende inzichten gekomen die bruikbaar en toepasbaar zijn voor de verbetering/innovatie van de beroepspraktijk.

Criteria	0	3	6	8	10					
6.De sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. Er is een discussie aanwezig. De discussie omvat het eigen professioneel standpunt over het onderzoeksonderwerp onderbouwd met argumenten. De discussie wordt gevoerd vanuit diverse perspectieven (denk aan diverse personen en/of micro-, meso- en/of macroniveau).	De sterktes en/of zwaktes van het onderzoek en/of de discussie zijn niet beschreven.	De sterktes en zwaktes van het onderzoek bevatten informatie die niet kloppend is. De discussie bevat informatie die niet kloppend is en/of is niet onderbouwd met argumenten.	Diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. De discussie is aanwezig, bevat kloppende informatie welke onderbouwd is met argumenten, maar is weinig kritisch en vernieuwend en wordt belicht vanuit slechts één perspectief.	Daarnaast zijn diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek en de mogelijke implicaties voor het onderzoek aangegeven. Daarnaast is de discussie vanuit diverse perspectieven beschreven en wordt het eigen professionele standpunt onderbouwd met argumenten. Nieuwe bronnen worden gebruikt om de discussie te onderbouwen.	Daarnaast staan voor vervolgonderzoek alternatieven beschreven om de zwaktes van dit onderzoek in de toekomst te voorkomen. Daarnaast is er sprake van oordeelsvorming van de onderzoeker(s) waarbij kennis en inzicht naar voren komt en (leer)vaardigheden duidelijk worden in een eigen professioneel standpunt.					
Totaal aantal behaalde punten (max. 6 x 10 = 60)=										
Cijfer										
Feedback op totaalproduct										
Cesuur bepalen eindcijfer:										
– Er dient aan de voorwaardelijke vormcriteria voldaan te zijn. <i>Indien dit niet het geval is wordt de toets in Bison beoordeeld met het cijfer 1.</i> – Om een voldoende (= 6) te krijgen, moeten minimaal 34 punten worden behaald. – Het cijfer wordt bepaald door de afzonderlijke punten op elk criterium op te tellen en het puntentotaal af te lezen in de onderstaande tabel.										
Cijfer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Max. 60 Punten	0–9	10–15	16–21	22–27	28–33	34–40	41–46	47–52	53–57	58–60